

Чорноморський національний університет імені Петра могили

Юридичний факультет

Кафедра публічного управління та адміністрування

«Допущено до захисту»

В.о. завідувача кафедри публічного
управління та адміністрування

_____ В.М. Смельянов

“ ____ ” _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: СИСТЕМА ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ В ОРГАНАХ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Керівник: кандидат політичних наук, доцент
Габро Ірина Володимирівна

Рецензент: старший викладач
Вербя Світлана Миколаївна

Виконала: студентка VI курсу групи 637 МЗ
Коваленко Вікторія Вікторівна

Спеціальність: 281 «Публічне управління та
адміністрування»

ОПП: _____
«Місьцеве самоврядування»

Миколаїв – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ.....	7
1.1. Категоріальний апарат дослідження	7
1.2 Міжнародний досвід функціонування системи декларування доходів публічних службовців.....	12
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	20
2.1. Нормативно-правове регулювання декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.....	20
2.2. Суб'єкти забезпечення антикорупційного декларування.....	28
2.3. Оцінка ефективності системи декларування як антикорупційного інструменту	41
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	49
3.1. Ключові недоліки вітчизняної системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування.....	49
3.2. Напрямки вдосконалення системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування	54
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах, проблема корупції залишається однією з найактуальніших для забезпечення ефективного державного управління та довіри громадян до органів влади. Особливо значущою вона залишається на рівні місцевого самоврядування, де саме місцеві чиновники виконують ключову роль у розподілі бюджетних ресурсів, реалізації соціально важливих програм та забезпеченні пільгових послуг населенню.

У сучасних умовах суспільство дедалі більше вимагає відкритості, прозорості та підзвітності від органів влади. Саме тому система декларування доходів, майна та витрат посадових осіб розглядається не лише як формальний обов'язок, а як реальний інструмент запобігання корупції. Запровадження електронного декларування, розширення кола суб'єктів декларування та посилення контролю за достовірністю поданих відомостей суттєво змінили підходи до фінансового контролю в публічній сфері, що потребує наукового аналізу з позицій ефективності та практичного застосування.

Важливість обраної теми зумовлена процесами децентралізації, внаслідок яких органи місцевого самоврядування отримали значно ширші управлінські повноваження та фінансові ресурси. За таких умов об'єктивно зростають корупційні ризики, що посилює роль системи декларування як одного з ключових механізмів запобігання конфліктам інтересів і недоброчесній поведінці посадових осіб. Водночас практика застосування фінансового контролю виявляє низку проблем, пов'язаних зі складністю заповнення декларацій, частими змінами нормативно-правової бази та недостатнім рівнем правової обізнаності окремих суб'єктів декларування.

Окрім цього, значення дослідження посилюється потребою гармонізації національної системи декларування з міжнародними стандартами у сфері запобігання корупції, а також особливими умовами воєнного стану, коли питання прозорого, підзвітного та ефективного використання публічних

коштів набувають особливої суспільної ваги. За таких обставин дослідження системи декларування доходів державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування дозволяє комплексно оцінити її роль у механізмі запобігання корупції та окреслити практичні напрями подальшого вдосконалення цього інструменту.

Метою магістерської роботи є проаналізувати сучасний стан функціонування системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні та визначити її ефективність як інструменту запобігання корупції.

Для досягнення мети було визначено наступні **завдання**:

- розкрити категоріальний апарат дослідження
- дослідити міжнародний досвід функціонування системи декларування доходів публічних службовців;
- розкрити нормативно-правове регулювання декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування;
- проаналізувати суб'єкти забезпечення антикорупційного декларування;
- оцінити ефективність системи декларування як антикорупційного інструменту;
- визначити проблеми та шляхи вдосконалення системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є система декларування доходів, майна та витрат державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.

Предметом – принципи, механізми, форми та процедури декларування, питання гарантій захисту від корупційних ризиків, а також роль системи декларування, у формуванні культури прозорості та підзвітності.

Методологічну основу роботи становить комплекс наукових підходів і методів, спрямованих на всебічне вивчення системи декларування доходів як механізму запобігання корупції. У роботі застосовано методи системного

підходу, порівняльного аналізу. Викладення матеріалу в чіткій послідовності та логічній завершеності стало можливим внаслідок застосування хронологічно-проблемного принципу і логічно-аналітичного методу. У ході дослідження було використано методи індукції, дедукції, синтезу, конкретизації. Системно-аналітичний метод був використаний для аналізу законодавчих актів та нормативних документів. Застосування методу систематизації дозволило узагальнити законодавчу, нормативну документацію і наукову літературу за темою дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що дане дослідження є спробою комплексного аналізу системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування як інструмент запобігання корупції.

Основні положення дослідження, що визначають наукову новизну одержаних результатів, полягають в наступному:

- уточнено поняття «система декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування», під яким варто розуміти врегульований нормами антикорупційного законодавства комплекс організаційних, інформаційно-цифрових та контрольних механізмів, спрямований на обов'язкове подання, перевірку, аналіз і публічне оприлюднення відомостей про майно, доходи, витрати й фінансові зобов'язання публічних службовців з метою забезпечення прозорості, запобігання корупції, виявлення конфлікту інтересів та підвищення підзвітності державної влади й органів місцевого самоврядування;

- запропоновано напрямки удосконалення системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування через інституційне зміцнення НАЗК; удосконалення законодавства; підвищення рівня правової культури декларантів, організацію освітніх програм, консультацій та методичних рекомендацій, що сприятимуть правильному заповненню декларацій та зменшенню кількості помилок; посилення ролі громадськості та забезпечення відкритості даних, що

дозволить підвищити рівень суспільного контролю та сприятиме виявленню невідповідностей; розвиток аналітичних інструментів, у тому числі застосування алгоритмів ризик-орієнтованого аналізу та штучного інтелекту для виявлення потенційних порушень у великих масивах даних.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки й рекомендації, викладені в роботі, можуть бути використані для подальших досліджень системи декларування в межах публічної служби України.

Особистий внесок магістранта. Магістерська робота є самостійним завершеним дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження апробовано у формі доповіді на XXVIII Всеукраїнській щорічній науково-методичній конференції «Могилянські читання – 2025: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти (м. Миколаїв, листопад 2025 р.) на тему: «Електронне декларування як інструмент запобігання корупції в органах місцевого самоврядування України в умовах воєнного стану».

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, що мають сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (69 найменувань). Загальний обсяг роботи становить – 76 сторінок, з яких 67 – основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

1.1. Категоріальний апарат дослідження системи декларування доходів публічних службовців як інструмент запобігання корупції

На сучасному етапі розвитку України, коли ключові реформи спрямовані на декомунізацію, децентралізацію та цифровізацію управління, питання забезпечення доброчесності на місцевому рівні набуває особливо важливого значення. Корупційні прояви у діяльності ОМС безпосередньо впливають на ефективність управлінських рішень, розподіл бюджетних ресурсів, якість надання адміністративних послуг та рівень довіри громадян до влади.

Визначення ключових понять - «корупція», «антикорупційна політика», «декларування» - має не лише теоретичне значення, але й слугує основою для формування правових механізмів контролю, відповідальності та державного управління. У цьому підрозділі розкрито зміст зазначених категорій, їх системні зв'язки та значення для функціонування механізму електронного декларування в Україні.

Термін «корупція» походить від латинського слова *corruptio*, що означає «спокушання, підкуп, моральний занепад». Воно пов'язане з дієсловом *corrumpo* - «псувати, пошкоджувати, розбещувати», яке утворилося від поєднання префікса *cor-* і слова *rumperе* («ламати, руйнувати»). Згодом сформувався окремий термін *corrumpere*, який у римському праві використовувався для позначення участі кількох осіб у спільних діях, спрямованих на порушення, псування чи руйнування нормального перебігу суспільних процесів [16, с. 88].

Теоретичний аналіз сучасних наукових положень та концепцій свідчить, що нині сформувалося кілька ключових підходів до визначення сутності

корупції. У найпоширенішому розумінні корупцію трактують як протиправне корисливе діяння посадової особи, що наділена владними повноваженнями. Представники цього напрямку - Г. Блек, Д. Бейлі, Дж. Най, а також один із найвідоміших його теоретиків К. Фрідріх - визначають корупцію як поведінку, що відхиляється від усталених політичних норм та мотивується прагненням отримання особистої вигоди за рахунок суспільних ресурсів. При цьому така вигода не завжди має фінансове вираження: у деяких країнах, наприклад Республіці Корея, неправомірні дії можуть сприйматися як інвестиція у майбутнє чи спосіб зміцнення традиційних соціальних зв'язків. У межах цього підходу корупція постає як постійний супутній елемент політичної системи, який неможливо викоринити повністю, що розширює її трактування за межі суто правових заборон.

Інший підхід, підтримуваний Н. Леффом, Х. Абуевою, К. Лейесом, Я. Тарковським, розглядає корупцію як екстралегальний інститут впливу приватних осіб або груп на діяльність чиновників. З їхньої точки зору, корупція може виконувати певні «функціональні» ролі, зокрема сприяти оперативнішому проходженню адміністративних процедур, зменшенню бюрократичних бар'єрів чи навіть виправленню недоліків державної політики. Такий підхід спирається на уявлення про корупцію як своєрідний компенсатор дисфункцій державного управління, що особливо характерно для країн, що розвиваються. Проте він має істотні обмеження, оскільки ігнорує реальні негативні наслідки корупції, яка руйнує механізми влади та підриває суспільні інститути [16, с. 89].

Поширеним є також підхід, представлений С. Роуз-Аккерман, яка трактує корупцію як прояв недоліків у системі державного управління. На її думку, джерелом корупції є дисбаланс у розподілі матеріальних благ і широкі дискреційні повноваження чиновників, що створюють можливості для отримання неправомірної вигоди. У цьому випадку корупція постає як форма економічної поведінки, спрямована на максимізацію індивідуальної корисності шляхом привласнення доходів, не пов'язаних із виробничою

діяльністю. До таких проявів дослідниця відносить хабарництво, маніпуляції з податковими зобов'язаннями та економічні схеми, пов'язані з організованою злочинністю.

Найбільш комплексним є підхід українських і зарубіжних дослідників, серед яких М. Мельник, М. Камлик, Є. Невмержицький, В. Соловійов, які розглядають корупцію як багатовимірне соціально-економічне, політичне та морально-етичне явище. У цьому підході корупція визначається як сукупність протиправних і неетичних дій, що включають як відкриті, так і приховані форми взаємодії між посадовими особами та приватними суб'єктами. Вона охоплює не лише криміналізовані прояви, а й завуальовані практики - лобізм, фаворитизм, протекціонізм, політичні внески, перехід владних еліт у корпоративний сектор, використання злочинних зв'язків. Це дозволяє пояснити корупцію як спотворену модель владарювання, у межах якої службові повноваження використовуються для досягнення приватних інтересів, що суперечить як правовим, так і етичним нормам [16, с. 89].

Корупція є ключовим об'єктом антикорупційної політики держави. Згідно із Законом України «Про запобігання корупції», під нею розуміють використання особою службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей для отримання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції чи обіцянки такої вигоди. Таке визначення охоплює як активні, так і пасивні форми корупційної поведінки, а також включає ситуації конфлікту інтересів - коли приватні інтереси можуть впливати на неупереджене виконання службових обов'язків.

Ключовими ознаками корупції є:

- владні повноваження або доступ до посадових функцій;
- використання таких повноважень не за призначенням;
- одержання неправомірної вигоди, матеріальної чи нематеріальної;
- наявність корисливого мотиву або конфлікту інтересів [20].

Корупція має багаторівневий характер та проявляється у різних формах: від дрібних побутових проявів до системних зловживань на рівні органів

державної влади. Саме системна корупція є найбільш небезпечною, адже створює умови для формування «тіньових» економічних інтересів, зниження рівня довіри до влади та зростання соціальної несправедливості.

Як відзначає К. Ростовська, антикорупційна політика це система заходів, спрямована на запобігання, виявлення та припинення корупції. Її головна мета полягає у мінімізації корупційних ризиків, формуванні атмосфери доброчесності та підвищенні прозорості державного управління [60].

Антикорупційна політика включає такі структурні елементи:

1. Профілактика та запобігання корупції - створення умов, що знижують можливості для зловживань (електронне врядування, прозорі процедури, декларування доходів).
2. Виявлення корупційних правопорушень - діяльність правоохоронних та спеціалізованих органів.
3. Покарання за корупційні злочини - створення невідворотної кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності.
4. Усунення наслідків корупції - конфіскація незаконних активів, відшкодування збитків.
5. Формування культури доброчесності - освітні програми, етичні стандарти поведінки публічних службовців.
6. Громадський контроль - забезпечення відкритості та доступу суспільства до інформації про діяльність державних органів [20].

Виконання антикорупційної політики потребує розбудови цілісної та ефективної системи контролю за фінансовими потоками й майновим станом посадових осіб. Одним із ключових інструментів забезпечення такого контролю виступає система електронного декларування, яка дозволяє здійснювати перевірку доходів, витрат та активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави. У сучасній антикорупційній практиці декларування розглядається як базовий превентивний механізм, спрямований на забезпечення фінансової прозорості публічної служби та мінімізацію ризиків корупційної поведінки. Наявність обов'язку подавати декларацію

створює для службовця додатковий стримувальний чинник, адже усвідомлення невідворотності контролю знижує ймовірність отримання неправомірної вигоди.

Декларування передбачає офіційне розкриття інформації про майно, доходи, витрати, фінансові зобов'язання та інші активи публічних службовців, а також членів їхніх сімей і близьких осіб. У межах антикорупційної політики цей інструмент виконує декілька важливих функцій: забезпечує можливість системного контролю за фінансовим становищем посадових осіб; перешкоджає приховуванню незаконно набутого майна; сприяє виявленню потенційних конфліктів інтересів; формує прозорість і підзвітність влади; підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій. Саме тому міжнародні організації, зокрема GRECO, OECD та ООН, розглядають декларування як ключовий елемент превентивної антикорупційної стратегії [13].

Українська модель декларування сформувалася як електронна система, що об'єднує декларації всіх суб'єктів публічної служби та забезпечує їх відкритість для суспільства. Її функціонування ґрунтується на декількох базових завданнях. Контрольна функція полягає у виявленні невідповідностей між офіційно задекларованими активами та реальним способом життя. Превентивна функція забезпечує стримувальний ефект, який знижує ризики корупційних правопорушень. Аналітична функція дозволяє накопичувати й узагальнювати дані, необхідні для прогнозування корупційних ризиків і подальшого формування державної політики. Інформаційна функція сприяє зміцненню відкритості державного апарату, а етична - формує середовище доброчесності та професійної відповідальності.

Таким чином, декларування доходів виступає не лише технічною процедурою, а й принциповим елементом ідеології прозорості та відкритості влади. Поняття «корупція», «антикорупційна політика» та «декларування» функціонують у тісному концептуальному зв'язку: корупція є об'єктом протидії, антикорупційна політика - засобом впливу на її рівень, а

декларування - важливим інструментом реалізації цієї політики. Саме завдяки ефективній системі декларування держава отримує можливість здійснювати моніторинг доходів посадових осіб, зіставляти їх із офіційними нарахуваннями та своєчасно виявляти ознаки неправомірної поведінки.

1.2 Міжнародний досвід функціонування системи декларування доходів публічних службовців

Корупція це явище об'єктивної діяльності, яке на жаль, супроводжує людство протягом усієї історії існування органів управління суспільним життям.

Запобігання корупції є актуальною проблемою для багатьох країн. Існує багато міжнародних та національних ініціатив, спрямованих на боротьбу з цим явищем. Декларування, як засіб боротьби із корупцією в органах публічної адміністрації пов'язують зі виникненням у другій половині XX століття, а саме у 1965 році, декларування у паперовому вигляді майнового стану державних службовців у США.

Міжнародні стандарти у сфері декларування доходів та витрат беруть свій початок із 1990-х років к Північній Америці. У 2003 році вони стали невід'ємною частиною Конвенції Організації Об'єднаних Націй щодо боротьби з корупцією. згодом були прийняті Технічні рекомендації до вищезазначеної Конвенції. Разом вони лягли в основу декларування доходів та витрат державних посадовців у всьому світі. Варто зазначити, що цей міжнародно-правовий акт Україна ратифікувала Законом України від 18 жовтня 2006 року № 251-V, в якому передбачено, що для ефективного запобігання корупції та боротьби з нею є всеосяжний і комплексний підхід; незаконне придбання особистого майна може завдати серйозної шкоди інститутам демократії, національним економікам та принципу верховенства права; запобігання корупції та викорінювання її є обов'язком усіх держав.

Першим європейським стандартом у сфері декларування активів посадовців можна вважати Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи про кодекси поведінки для публічних службовців. Статтею 14 Рекомендації на законодавчому рівні пропонувалось зобов'язати публічних службовців яких на посадах могли вплинути на їхні приватні або особисті інтереси, подавати під час призначення декларації про природу та межі їхніх інтересів. Такі декларації мали б подаватись під час призначення на посади, через певні проміжки часу після призначення (регулярно), а також у разі виникнення змін у задекларованих відомостях [8].

Для з'ясування окремих аспектів декларування доходів та майна посадових осіб іноземних держав проаналізуємо досвід 16 країн: Польщі, Литви, Німеччини, Франції, Грузії, Естонії, Чехії, Фінляндії, Канади Австрії, Болгарії, Данії, Латвії, Румунії, Словенії, Швеції (Таблиця 1)

Таблиця 1

Декларування доходів та майна посадових осіб іноземних держав

[складено автором]

Країна	Орган контролю	Обсяг декларування	Публічність	Перевірка та санкції	Особливості
Польща	СВА	Повне майно, доходи, зобов'язання	Відкрито	Жорсткі перевірки, кримінальна відповідальність	Сильний контроль спецоргану
Литва	STT	Майно, доходи, подарунки, інтереси	Відкрито	Розширені перевірки	Сильне декларування інтересів
Німеччина	Бундестаг	Переважаючі побічні доходи	Відкрито частково	Контроль парламенту	Фокус на лобізмі
Франція	HATVP	Доходи, майно, інтереси	Частково публічно	Глибокі перевірки	Аналіз походження активів
Грузія	Держ. аудит	Повні е-декларації	Відкрито	Ризик-орієнтовані перевірки	Висока цифровізація
Естонія	Комітет Рійгікогу	Майно, доходи, інтереси	Переважаючі відкрито	Автоматичні перехресні перевірки	Максимальна інтеграція реєстрів

Чехія	Реєстр майна	Майно, доходи, інтереси	Частково	Контроль за конфліктом інтересів	Гібридна модель відкритості
Фінляндія	Парламент	Фінансові інтереси	Відкрито	Обмежені перевірки	Культура довіри
Канада	Комісар етики	Активи, доходи, інтереси	Відкрито	Регулярні консультації, санкції	Превентивна модель
Австрія	Рахункова палата	Інтереси, побічні доходи	Частково	Нагляд парламенту	Без повного декларування майна
Болгарія	КПКОНПИ	Повне майно та доходи	Відкрито	Сильний контроль, судові справи	Жорсткий моніторинг відповідності
Данія	Парламент	Лише інтереси	Відкрито	Мінімальний контроль	Модель довіри та етики
Латвія	KNAB	Майно, доходи, витрати, готівка	Відкрито	Повні фінансові перевірки	Одна з найжорсткіших систем
Румунія	ANI	Доходи, майно, інтереси	Відкрито	Повноваження на розслідування	Ефективна модель контролю
Словенія	KPK	Майно, доходи, інтереси	Частково	Аналіз стилю життя	Ризик-орієнтований підхід
Швеція	Парламент	Лише інтереси	Відкрито	Низький рівень формального контролю	Відсутність повних декларацій

Надзвичайно важливим для забезпечення підзвітності публічних службовців є Інтернет оприлюднення декларацій, яке є в усіх проаналізованих країнах.

Головною відмінністю цієї практики декларування є те, як організовано розкриття даних для всіх гілок влади. Як правило, країни із тривалими традиціями державної служби мають менші вимоги до розкриття інформації та розробляють механізми їх розкриття, зосередивши увагу на запобігання конфліктам. Ці країни мають досить добре інституціолізовані етичні кодекси та інші нормативні акти, що містять загальні етичні вимоги до публічних осіб (Німеччина, Франція, Фінляндія, Швеція, Канада) та механізми нагляду з боку інститутів громадського суспільства за функціонуванням публічної влади (Фінляндія).

У деяких випадках державами обрано підхід, за якого паралельно із контролем за незаконним збагаченням окремий орган наділено обов'язками

щодо моніторингу багатства, оскільки ефективна система податкового адміністрування не функціонує (Литва).

Важливим індикатором системи декларування є доступ до інформації. Обговорення, що виникли в деяких країнах щодо надання доступу громадськості до інформації про розкриття активів, а також права особи на конфіденційність, тривають досі. Успішна структура розкриття стикається з проблемою досягнення розумного балансу між можливістю громадського контролю та захистом конфіденційності об'єктів декларування.

У всіх країнах, законодавство яких аналізувалося, декларації або інформація, що в них наводилася, є публічною для громадськості.

У Грузії, крім того, що декларації посадових осіб є публічними, їх копії також можуть надаватися на вимогу будь-якої особи.

У Чехії діє реєстр повідомлень про діяльність, а також повідомлень про активи та доходи, подарунки та зобов'язання посадових осіб. Реєстри доступні для будь-якої особи за її письмовою заявою для безоплатного здійснення пошуку, створення дублікатів і витягів.

У Канаді відповідний електронний реєстр відкритий для доступу. Також доступні для громадськості звіти про розслідування Офісом Уповноваженого щодо порушень Закону про конфлікт інтересів та Кодексу про конфлікт інтересів та Кодексу про конфлікт інтересів для членів Палати громад.

У Болгарії забезпечується публічний доступ до декларацій. Публікуються імена осіб, які не подали декларації або в деклараціях яких виявлено порушення вимог щодо несумісності, та осіб, щодо яких виявлено конфлікт інтересів [18, с. 9].

У Словенії звітність публічних осіб про активи загальнодоступна на офіційному веб-сайті Комісії з питань запобігання корупції.

Окремі держави роблять декларації загальнодоступними, проте встановлюють бар'єри для отримання доступу, стягуючи плату або дозволяючи доступ лише особам, які подають офіційний запит. Наприклад, в Естонії доступ до реєстру з відомостями з декларацій можливий за умови

ідентифікації особи за допомогою цифрового посвідчення (особам, що здійснюють перевірки, кредитним та фінансовим установам і нотаріусам, керівникам органів, у яких суб'єкт декларування виконує посадові обов'язки). Суб'єкт декларування отримує інформацію про те, хто здійснював доступ до його декларації. Доступ до декларацій може бути припиненим за заявою суб'єкта декларування.

У Латвії наявні загальнодоступна та непублічна частина декларацій. Загальнодоступною частиною декларації є вся інформація, що міститься в декларації, за винятком відомостей: 1) особистий код та місце проживання посадової особи; 2) про неповнолітніх родичів посадової особи; 3) про зобов'язання та ділових партнерів, зазначених у декларації; 4) боргові цінні папери (наприклад облігації); 5) посада державного службовця національної гвардії, а також доходи, отримані державним службовцем під час проходження служби в Національній гвардії або в регулярних військах Національних збройних сил згідно з контрактом про проходження служби в Національній гвардії [8].

Окремі держави прийняли рішення оприлюднити декларації лише певних високопоставлених службовців. Зазвичай такий підхід охоплює обраних службових та політичних діячів. Обґрунтуванням цього є те, що публічні особи піддаються більшому громадському контролю через характер свого становища та надання їм відповідних повноважень.

У Польщі відомості, наводилися у поданих деклараціях, зазвичай не є публічною інформацією, вона доступна обмеженому колу посадових осіб, наділеними контрольними функціями. Водночас дані з декларацій, поданих Головою Вищого адміністративного суду, Першим Головою Верховного суду, Головою Національного банку Польщі та іншими публічними особами, визначеними законом, є публічними.

У Литві інформація, наведена у деклараціях публічних осіб, оприлюднюється на офіційному веб-сайті центрального податкового адміністратора без надання ними згоди.

У Франції оприлюднюються декларації лише окремих категорій вищих посадових/ виборних осіб (наприклад, сенаторів).

У Німеччині обов'язок публікувати відомості про доходи та майно стосується обмеженого кола публічних осіб. Наприклад, члени парламенту оприлюднюють на офіційному веб-сайті парламенту інформацію, у тому числі про оплачувану діяльність, рівень доходу (по категоріях «від» «до»), пожертвування, надані для політичної діяльності. При цьому хоча державні службовці не оприлюднюють відомості про доходи, у країні існує система контролю їхніх доходів, що дозволяє не застосовувати механізм декларування – чітка та прозора структура заробітної плати та їх складових для кожної категорії державних службовців, оприлюднення детальних таблиць заробітних плат, що дає повне уявлення про склад доходів кожного з них [8].

У Фінляндії існує публічний електронний реєстр декларацій парламентів (на веб-сайті парламенту).

Системи антикорупційного декларування різняться за формами-деякі держави використовують паперову форму (наприклад, Польща та Литва практикується також заповнювати декларацію від руки, інші держави використовують електронну форму (Грузія, Естонія, Чехія, Латвія, Словенія), окремі держави використовують і паперову і електронну форму (Франція).

У деяких державах відсутня спеціальна форма декларацій. Наприклад, у Швеції подаються податкові декларації, у Словенії відомості подаються у формі звітності про активи. У Данії публікуються відомості про витрати з бюджету на міністрів.

Дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) яка об'єднує 38 країн які поділяють принципи демократії та ринкової економіки показало, що країни, в яких декларації почали приймати не в паперовому вигляді, а в електронному, як результат отримали зростання достовірності наданих даних в середньому із 67% до 98% протягом двох років. Натепер більш ніж 100 держав у всьому світі мають систему електронних

декларацій, що відбулось завдяки просуванню цього явища з боку Організації Об'єднаних Націй і західних країн [18].

Таким чином, міжнародний та національний досвід запобігання корупції показує, що важливим елементом успішної боротьби з цією проблемою є створення ефективних, антикорупційних органів, жорсткі закони проти корупції та прозоре та відкрите управління країною. Крім того, важливо забезпечити належний рівень зарплат та соціальних гарантій для державних службовців, щоб зменшити можливість отримання хабарів.

Висновки до розділу 1

На основі викладно у першому розділі матеріалу, автор приходить до наступних висновків:

По-перше, аналіз категоріального апарату засвідчує, що розуміння сутності корупції та пов'язаних із нею явищ є основою для побудови сучасної антикорупційної політики. Різні наукові підходи - від нормативно-правового до соціально-економічного, морально-етичного й інституційного - демонструють багатовимірність феномену корупції та складність його усунення. У контексті формування державної антикорупційної політики визначальним є створення інструментів, здатних мінімізувати корупційні ризики. Одним із таких інструментів є система декларування доходів, яка перетворилася на обов'язковий елемент превентивної діяльності держави. Сучасна українська модель електронного декларування відповідає міжнародним рекомендаціям GRECO, OECD та ООН і спрямована на формування прозорого середовища публічної служби.

По-друге, міжнародний досвід засвідчує, що системи декларування доходів та майна є універсальним інструментом запобігання корупції, який функціонує в більшості демократичних держав. Попри різні моделі - від «культури довіри» до жорстких режимів контролю - ключовими є відкритість даних, незалежний контрольний орган та цифровізація процесів. Країни, що

впровадили електронні реєстри та перехресні перевірки, демонструють найвищу ефективність. Українська система декларування загалом відповідає міжнародним стандартам, але потребує подальшого вдосконалення, зокрема в частині перевірок, ризик-орієнтованого аналізу та балансу між відкритістю й приватністю даних.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правове регулювання декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування

Визначення стану правового регулювання антикорупційного декларування має як теоретичне, так і практичне значення з урахуванням кардинальних змін, яких було внесено до законодавства про запобігання корупції щодо зміни концепту декларування з паперової форми на електронну, розширення кола суб'єктів декларування, конкретизації змісту антикорупційної декларації.

Аналіз чинного законодавства у сфері запобігання корупції у цілому, та антикорупційного декларування, зокрема, надає підстави зробити висновок щодо наявності досить значної нормативно-правової бази, яка за своїм змістом і формою досить розрізненою і такою, що потребує систематизації.

Розглядаючи правове регулювання антикорупційного декларування в Україні, слід зауважити, що за часів перебування держави у складі Радянського Союзу механізми, які за своїм змістом відповідали б сучасному розумінню інституту декларування, фактично були відсутні. Законодавство того періоду не передбачало обов'язку публічних службовців розкривати інформацію про свої доходи, майно чи фінансові зобов'язання у формалізованому порядку.

Першою нормативною спробою запровадження обов'язку декларування доходів і витрат публічними службовцями стала стаття 13 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року. Водночас у зазначеній редакції закону цьому питанню було присвячено лише одну норму, яка закріплювала відповідний обов'язок у загальному вигляді, без визначення чіткої процедури подання декларації, її форми чи змісту [5, с. 94].

Попри декларативний характер правового регулювання на цьому етапі, саме закріплення на законодавчому рівні необхідності розкриття відомостей про майновий стан публічних службовців слід розцінювати як позитивний крок у напрямі формування механізмів фінансового контролю.

Подальший розвиток зазначеної норми відбувся з ухваленням постанови Кабінету Міністрів України «Про застосування статті 13 Закону України «Про державну службу» № 641 від 11 серпня 1995 року, якою було визначено порядок реалізації обов'язку щодо декларування майнового стану публічних службовців [31].

Саме з цього моменту інститут декларування майнового стану публічних службовців набув ознак повноцінного функціонування, оскільки було створено процедурні передумови для його практичного застосування.

Завершальним етапом формування первинної моделі декларування стало затвердження форми декларації про майновий стан публічних службовців наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження форми декларації про доходи, зобов'язання фінансового характеру та майновий стан державного службовця та особи, яка претендує на зайняття посади державного службовця» № 58 від 6 березня 1997 року.

На сучасному етапі нормативно-правове регулювання антикорупційного декларування є цілісним системним утворенням, складові частини якого перебувають у відносній субординації та ієрархічній підпорядкованості відповідно до логіки правового регулювання. До цієї системи може бути віднесено не будь-який нормативно-правовий акт, а тільки той, який містить загальні правила антикорупційного декларування та його елементів.

До нормативно-правових актів, які формують основу застосування антикорупційного декларування, належать ті, що:

- визначають сутнісно-процедурну характеристику антикорупційного декларування та його місце в системі права (наприклад, Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державну службу», «Про запобігання корупції», накази Національного агентства з

питань запобігання корупції «Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», «Про затвердження Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» тощо.

- регулюють функціонування осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування та визначають обов'язок з декларування елементом їх правового статусу (Конституція України, Закон України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про національну поліцію», «Про національний банк України», «Про місцеві державні адміністрації», тощо

- детермінують правомірність дій, пов'язаних з антикорупційним декларуванням (Конституція України в частині відокремлення правових засад притягнення до юридичної відповідальності, Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України.

Так, Конституція України закріплює принцип верховенства права та рівності всіх перед законом (ст. 19, 24), а також гарантує право на доступ до інформації, що включає дані про доходи та майно публічних службовців у межах закону (ст. 34) [15].

Ключовим нормативним актом у сфері запобігання корупції є Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, який визначає обов'язок державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування подавати електронні декларації про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру. Закон передбачає створення Єдиного державного реєстру декларацій, що забезпечує прозорість і контроль за достовірністю поданих даних [41].

Згідно із законом, до суб'єктів декларування відносяться особи, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування,

а також інші категорії осіб, визначені законом. Вони зобов'язані подавати електронні декларації про майно, доходи, витрати та фінансові зобов'язання у встановлені строки та у визначеній формі через систему Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК). Закон України «Про запобігання корупції» встановлює чіткий перелік суб'єктів декларування (таблиця 2).

Таблиця 2

Основні категорії суб'єктів декларування

[складено автором на основі 41]

Категорія	Приклади суб'єктів
1. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	Президент України, Прем'єр-міністр, міністри, народні депутати, голови місцевих рад, депутати місцевих рад, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, судді, військові посадові особи, поліцейські, посадові особи органів прокуратури та НАБУ, Голова та заступники НАЗК, члени ЦВК.
2. Особи, прирівняні до суб'єктів декларування	Посадові особи юридичних осіб публічного права (члени наглядових рад державних банків, підприємств, фондів), аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, члени конкурсних та дисциплінарних комісій, олігархи (за законом), представники експертних команд та військово-лікарських комісій.
3. Особи з адміністративними або організаційними повноваженнями у приватних структурах	Особи, які постійно або тимчасово обіймають посади з організаційно-розпорядчими чи адміністративно-господарськими обов'язками у юридичних особах приватного права, незалежно від організаційно-правової форми.
4. Кандидати на виборні посади	Кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані відповідно до закону.

Закони України «Про державну службу» [38] та «Про службу в органах місцевого самоврядування» [52] встановлюють обов'язок службовців декларувати доходи та майно при вступі на посаду, у процесі служби та після її припинення. Додатково, нормативні акти Кабінету Міністрів України та НАЗК регламентують форму декларацій, строки подання, процедури перевірки та моніторингу. Зокрема, Постанова НАЗК № 252/23 визначає форму електронної декларації для різних категорій службовців [30].

На місцевому рівні регулювання декларування доходів та майна посадових осіб органів місцевого самоврядування здійснюється не лише на підставі загальнодержавного законодавства, а й через акти місцевих рад та виконавчих органів. Вони деталізують порядок подання декларацій, строки їх подання, контроль за достовірністю даних та взаємодію з Національним агентством з питань запобігання корупції. Зокрема, місцеві ради приймають рішення, якими затверджують положення про декларування доходів посадовими особами, визначають відповідальних за збір декларацій та їх передачу до Єдиного державного реєстру. Виконавчі органи рад видають розпорядження та накази, які визначають внутрішній порядок подання декларацій, контроль за виконанням законодавчих вимог та процедури інформування посадових осіб про зміни у нормативних актах, а також організовують навчальні заходи щодо декларування доходів.

Деякі органи місцевого самоврядування затверджують спеціальні положення про електронне декларування, де визначаються правила роботи з системою НАЗК на місцевому рівні, порядок внесення виправлень та моніторингу достовірності даних. Антикорупційні підрозділи органів місцевого самоврядування регламентують контроль за дотриманням посадовими особами вимог закону, строки реагування на порушення та взаємодію з НАЗК.

Акти органів місцевого самоврядування виконують важливу функцію у практичній реалізації законодавчих вимог, адже дозволяють конкретизувати загальнонаціональні правила, адаптувати їх до місцевих умов, встановити

строки та відповідальних за подання декларацій, підвищити прозорість діяльності органів влади та стимулювати відповідальність посадових осіб. Приклади такої практики включають затвердження положень про подання та перевірку декларацій, організацію інструктажів та навчальних заходів для посадових осіб, а також сприяння ініціюванню заходів дисциплінарного чи адміністративного впливу у разі порушень. Ефективність таких актів залежить від регулярного оновлення відповідно до змін законодавства та активного виконання посадовими особами своїх обов'язків щодо декларування доходів.

Миколаївська обласна рада з метою запобігання та протидії корупції затвердила Антикорупційну програму на 2023–2026 роки рішенням сесії від 14 вересня 2023 року № 23 [1]. Програма розроблена відповідно до вимог статті 19 Закону України «Про запобігання корупції», Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про статус депутатів місцевих рад», Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, Державної антикорупційної програми, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 року № 220, Методології управління корупційними ризиками Національного агентства з питань запобігання корупції та інших нормативно-правових актів.

Антикорупційна програма є системою правил, стандартів і процедур, спрямованих на виявлення, запобігання та протидію корупційним проявам у діяльності Миколаївської обласної ради на період 2023–2026 років. Її головною метою є забезпечення дотримання вимог антикорупційного законодавства, реалізація заходів, передбачених національними антикорупційними актами, створення ефективної системи запобігання корупції, визначення корупційних ризиків та мінімізація їхнього впливу на діяльність ради.

Програма поширюється на депутатів Миколаївської обласної ради та посадових осіб виконавчого апарату ради. Вона містить такі ключові розділи:

- засади загальної відомчої політики у сфері запобігання та протидії корупції, заходи з її реалізації, а також виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми;
- оцінювання корупційних ризиків у діяльності ради, виявлення причин їх виникнення та умов, що сприяють їх поширенню;
- навчальні заходи та поширення інформації щодо антикорупційних програм;
- моніторинг, оцінка виконання та перегляд Антикорупційної програми [1].

З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України Верховна Рада України 12 травня 2022 року ухвалила Закон України № 2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [28]. Серед інших змін закон передбачав і коригування положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [32].

Зокрема, Законом № 2259-IX запропоновано викласти частину 6 статті 10 Закону «Про правовий режим воєнного стану» в новій редакції. Згідно з нею, особа, яка претендує на політичну посаду, посаду державної служби, посаду в органах місцевого самоврядування, керівну посаду в суб'єкті господарювання державного сектору економіки або комунальному підприємстві, установі чи організації, у період дії воєнного стану не подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції», а також документ, що підтверджує рівень володіння державною мовою, відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [32].

Далі, Законом України № 3383-XI від 20 вересня 2023 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в умовах воєнного стану» було внесено додаткові зміни до

статті 10 Закону «Про правовий режим воєнного стану». Згідно з новою редакцією, особи, призначені на посади під час дії воєнного стану, для проведення спеціальної перевірки, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», а також перевірки, передбаченої Законом «Про очищення влади», подають документи, передбачені частиною другою статті 57 Закону «Про запобігання корупції», не пізніше 31 січня 2024 року, якщо такі декларації або документи не були подані раніше, або протягом 90 календарних днів з дня припинення обставин, зазначених у частині восьмій цієї статті [37].

НАЗК надало роз'яснення щодо декларування доходів державними службовцями та того, що підлягає декларуванню. Зокрема, грошові пороги для декларування у 2024 році визначаються на основі прожиткового мінімуму. Більшість порогів розраховуються виходячи з прожиткового мінімуму для працездатних осіб у звітному році. Наприклад, поріг для декларування подарунків становить 5 ПМ, для фінансових зобов'язань та істотних витрат – 50 ПМ, для цінного рухомого майна – 100 ПМ. Для декларацій за 2024 рік один прожитковий мінімум дорівнює 3 028 грн. У 2025 році прожитковий мінімум залишився на рівні 2024 року.

Також підлягають декларуванню доходи, отримані в рамках програм «Зимова єПідтримка» та «Національний кешбек». Щодо облігацій внутрішньої державної позики декларації подаються окремо за видами доходів. Соціальні виплати, такі як допомога у зв'язку з вагітністю, народженням дитини, безробіттям та інші, також підлягають декларуванню.

Таким чином, нормативно-правове регулювання декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування забезпечує формування системного підходу до запобігання корупції, визначає відповідальність суб'єктів декларування та створює механізми контролю за дотриманням вимог антикорупційного законодавства на рівні місцевих органів влади.

2.2. Суб'єкти забезпечення антикорупційного декларування

Діяльність щодо запобігання корупції є невід'ємним елементом превентивного механізму забезпечення законності у публічному секторі.

Таким чином, існуючу систему суб'єктів протидії корупції в Україні можна поділити на дві групи:

а) спеціалізовані суб'єкти, які визначають основні напрями державної політики у сфері протидії корупції, забезпечують розробку і прийняття законів, розподіляють функції між органами виконавчої влади, координують їх діяльність, здійснюють і забезпечують ефективну реалізацію державної антикорупційної політики, реалізують запобігання посадовим і корупційним злочинам, до них віднесено: Президента України, Верховну Раду України, Прем'єр-міністра, уряд, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, судові органи, правоохоронні органи усіх рівнів;

б) неспеціалізовані суб'єкти, пов'язані зі спеціалізованими суб'єктами єдиними цілями, а також інформаційними, координаційними і правовими зв'язками, у тому числі: комерційні та некомерційні організації із різними формами власності, підприємства і установи, громадські, міжвідомчі та місцеві комісії, асоціації і фонди; політичні партії і масові громадські організації, що діють на основі статутів і положень та мають вертикальну і горизонтальну структури на різних рівнях; ЗМІ; об'єднання та молодіжні формування; профспілки; громадські організації і формування, створювані на добровільних засадах.

Виходячи з того, що антикорупційне декларування є засобом фінансового контролю, який належить до механізму запобігання корупції, суб'єкти, що забезпечують антикорупційне декларування, належать до системи суб'єктів запобігання корупції. При цьому, особливістю системи суб'єктів антикорупційного декларування є те, що один і той самий суб'єкт буде одночасно тим, який забезпечує можливість здійснення антикорупційного декларування, та суб'єктом, який зобов'язаний подавати декларацію осіб, яких

уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування [58, с. 71].

В Українській державі обрано підхід, відповідно до якого змістом декларування є доходи та майно суб'єктів, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, при цьому, збір декларацій здійснюється в електронний спосіб.

Орган, якого було би уповноважено виключно на адміністрування антикорупційних декларацій, відсутній, натомість, діє багатоцільовий орган – Національне агентство з питань запобігання корупції, до відання якого належать забезпечення формування та реалізація державної антикорупційної політики [41].

Суб'єктами, яких уповноважено здійснювати збір, контроль та перевірку антикорупційних декларацій, не обмежується інституційна система забезпечення декларування в Україні. Виходячи з того, що під діяльністю щодо забезпечення антикорупційного декларування розуміється проведення збалансованої державної політики щодо визначення правових засад здійснення декларування та впровадження комплексу узгоджених заходів, а саме: збір декларації, перевірка стану їх подання, здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій, вчинення логічного та арифметичного контролю.

До суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування належить сукупність суб'єктів державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, об'єднаних цілями та завданнями щодо забезпечення антикорупційного декларування. По суті вони становлять інституційну систему антикорупційного декларування, якій є притаманними такі ознаки: цілісність і єдність щодо середовища та зовнішніх систем; наявність загальної системної мети (групи цілей); наявність компонентів (підсистем та елементів) системи та зв'язків між компонентами; наявність складної системи функцій, що є результатом дії системи та її компонентів для досягнення системної мети; наявність системної структури як способу

взаємозв'язку та взаємодії компонентів, ієрархічність такої структури; існування соціальної системи в оточенні (середовищі), що несе певні обмеження.

Суб'єктів, які забезпечують здійснення антикорупційного декларування уявляється за доцільне класифікувати в залежності від їх функціонального призначення в означеній сфері на суб'єктів, яких уповноважено на:

- 1) встановлення нормативно-правових засад здійснення антикорупційного декларування;
- 2) контроль за своєчасністю подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування;
- 3) здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій, логічного та арифметичного контролю.

Таким чином, коло суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування являє собою багаторівневу систему, що має на меті недопущення, відвернення та сприяння виявленню ознак корупції та порушень антикорупційних вимог, заборон, обмежень під час виконання функцій держави або місцевого самоврядування за допомогою перевірки майнового стану осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування.

До суб'єктів, яких уповноважено на встановлення нормативно-правових засад антикорупційного декларування, належать ті, до повноважень яких віднесено прийняття законів та підзаконних нормативно-правових актів щодо антикорупційного декларування. Відповідно, єдиним законодавчим органом в Україні є Верховна Рада України [15].

Крім того, створено Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики, який забезпечує формування та реалізацію антикорупційної політики; проведення антикорупційної експертизи законопроектів, поданих суб'єктами права законодавчої ініціативи; фінансовий контроль стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування; відповідальність за вчинення

корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією, тощо [36].

Комітетом Верховної Ради України з питань антикорупційної політики у 2019 р. розглянуто особливості здійснення додаткового заходу фінансового контролю – повідомлення суб'єктом декларування про суттєві зміни в майновому стані шляхом заповнення відповідної електронної форми на вебсайті Національного агентства через власний персональний електронний кабінет у системі Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Як наслідок, було встановлено, що законодавча ініціатива щодо виключення такого обов'язку декларанта та відповідно звільнення від адміністративної відповідальності за неповідомлення та несвоєчасне повідомлення про суттєві зміни в майновому стані не узгоджуватиметься із загальним змістом та порядком застосування антикорупційних заходів, визначених Законом України «Про запобігання корупції», та призведе до зменшення рівня прозорості та зниження дієвості здійснення фінансового контролю суб'єктів декларування. Крім того, наслідком діяльності Комітету є аналіз заходів, що підвищують підконтрольність та прозорість діяльності суб'єктів декларування [9].

Наступним суб'єктом, який належить до цієї групи, є Президент України, який у межах своїх повноважень затверджує загальнонаціональні програми та концепції розвитку, що стосуються, серед іншого, антикорупційного декларування. Наприклад, Президентом України було прийнято Закон Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 р.р., в якій звернуто увагу на необхідність застосування інноваційних технологій, що підвищують об'єктивність та забезпечують прозорість прийняття органами державної влади рішень, у тому числі прискорення впровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису на загальнодержавному і місцевому рівнях, що й було реалізовано при зміні переходу від письмової форми подання антикорупційних декларацій до електронної форми [47].

Цінним є прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», в якій визначено шляхи покращання форм фінансового контролю за особами, які виконують функції держави та місцевого самоврядування.

Крім того, Президентом України у сфері запобігання корупції створено консультативно-дорадчий орган – Національну раду з питань антикорупційної політики, яку уповноважено на здійснення комплексної оцінки ситуації та тенденцій у сфері запобігання і протидії корупції в Україні, аналіз національного антикорупційного законодавства та на заходи щодо його виконання; здійснення моніторингу та аналізу ефективності реалізації антикорупційної стратегії, внесення пропозиції щодо поліпшення взаємодії органів, відповідальних за її імплементацію; організацію вивчення громадської думки з питань, що розглядаються Національною радою, забезпечує висвітлення у засобах масової інформації результатів своєї роботи тощо [48].

Щодо Кабінету Міністрів України, то ним визначено та деталізовано порядок антикорупційного декларування, визначено типові засади функціонування уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції [63], процедури формування складу Громадських рад при Національному агентстві з питань запобігання корупції тощо.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», Національне агентство з питань запобігання корупції у визначеному порядку може здійснювати контроль та перевірку декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування, забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, а також забезпечувати координацію в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) із питань запобігання та виявлення корупції тощо.

Аналогічна норма про повноваження щодо перевірки своєчасності подання декларацій міститься у ст. 48 цього ж нормативно-правового акту [41].

Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції утворюються (визначаються) в: Офісі Президента України, Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; апаратах Ради національної безпеки і оборони України, Рахункової палати, Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, Конституційного Суду України, Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; секретаріатах Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; апаратах та територіальних органах міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України (крім Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства); апараті Ради міністрів Автономної Республіки Крим, апаратах органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим; обласних, Київській та Севастопольській міських, районних, районних у місті Києві державних адміністраціях; апаратах Верховної Ради, обласних, районних, міських рад, секретаріаті Київської міської ради; на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління державного органу (крім юридичних осіб, в яких затверджуються антикорупційні програми); у державних цільових фондах.

Серед основних завдань уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) чільне місце посідає перевірка факту подання суб'єктами декларування декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному порядку [63].

При цьому, орієнтовний розрахунок співвідношення чисельності працівників уповноваженого підрозділу до загальної кількості працівників має становити 1/100, тобто, наприклад, в державному органі, в апараті якого працює від 300 до 1 000 працівників, має бути утворено уповноважений

підрозділ у вигляді самотійного відділу (сектора) зі штатною чисельністю – 3–10 працівників.

Можна використовувати два види підходів щодо формування уповноваженого підрозділу в системі державного органу: централізований або територіальний.

Використання централізованого підходу передбачає, що функції з підвищеним корупційним ризиком зосереджено в апараті державного органу 135 (наприклад, державний орган видає ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, а також анулює такі ліцензії на підставі результатів перевірок, що проводяться апаратом та територіальними органами державного органу). За таких умов, доцільним є утворення в апараті державного органу уповноваженого підрозділу у вигляді самотійного управління зі штатною чисельністю – 10–15 працівників, які мають забезпечувати виконання завдань із питань запобігання та виявлення корупції, як у самому апараті державного органу, так і в його територіальних підрозділах.

Використання територіального підходу передбачає, що функції з підвищеним корупційним ризиком зосереджено в територіальних органах (наприклад, державний орган затверджує певні правила або вимоги, контроль за дотриманням яких здійснюється територіальними органами з можливістю застосування штрафних санкцій або інших заходів впливу до умовних порушників). У цьому випадку доцільним вбачається застосування територіального підходу формування уповноваженого підрозділу, а саме – створення в структурі апарату державного органу самотійного сектору зі штатною чисельністю 2–3 посади, а також введення окремих штатних посад уповноважених осіб у кожному територіальному органі. За умови невеликої штатної чисельності державного органу, організації (до 50 осіб) та відсутності основних функцій з підвищеним корупційним ризиком, наприклад, в державних та комунальних закладах, які надають освітні, медичні послуги, обов'язки уповноваженої особи може виконувати призначена керівником особа, що має відповідну освіту, кваліфікацію та досвід роботи [42].

Функції з перевірки своєчасності подання антикорупційних декларацій працівниками Національного агентства з питань запобігання корупції покладено на підрозділ внутрішнього контролю, який створюється рішенням Голови і підпорядкований безпосередньо йому. До основних повноважень цього підрозділу віднесено: проведення контролю своєчасності подання та 136 повноти перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подаються працівниками Національного агентства у визначеному порядку. Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться Національним агентством у визначеному ним порядку на загальних засадах [41].

Загалом, факт подання декларації особи, яка уповноважена на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, підтверджується шляхом надсилання повідомлення суб'єкта декларування на адресу його електронної пошти, вказаної під час реєстрації, а також до його персонального електронного кабінету. Після подання декларації до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, система автоматично надає унікальний ідентифікатор документа та накладає на нього електронну печатку, що унеможливорює внесення несанкціонованих змін до поданого документа (забезпечує цілісність документа) [56].

Процедура перевірки факту подання антикорупційної декларації та взаємодії відповідального підрозділу (особи) з іншими підрозділами з метою обліку суб'єктів декларування, в яких виник обов'язок подати декларації, визначається керівником установи, в якій працює суб'єкт декларування.

Відповідальний підрозділ (особа) відповідного органу, а також Національне агентство із запобігання корупції перевіряє факт подання декларацій у визначені строки (таблиця 3).

Таблиця 3

Строки перевірки подання декларацій суб'єктами декларування

Категорія декларації	Строк перевірки подання декларації	Примітки / особливості
Щорічні декларації	Протягом 10 робочих днів з граничної дати подання	Перевіряє відповідальний підрозділ органу та НАЗК
Декларації суб'єктів, що припиняють діяльність	Протягом 5 робочих днів з дня припинення діяльності	Якщо припинення з ініціативи керівника органу, – протягом 5 робочих днів після спливу 20 робочих днів з моменту, коли суб'єкт дізнався або повинен був дізнатися про припинення
Декларації суб'єктів, які припинили діяльність, за наступний рік	Протягом 10 робочих днів з граничної дати подання декларацій наступного року	Звітний рік – рік, у якому припинено діяльність
Декларації осіб, які претендують на зайняття посад	До призначення або обрання на посаду	Подаються перед зайняттям відповідної посади
Декларації осіб, що входять до конкурсних комісій, Громадської ради доброчесності, відповідної громадської ради або ради громадського контролю	Протягом 10 календарних днів з граничної дати подання	Для осіб, які залучені або обрані до складу таких органів
Декларації керівників або членів вищих органів управління громадських об'єднань та непідприємницьких товариств	Протягом 10 календарних днів з граничної дати подання	Для осіб, що обіймають керівні посади у громадських об'єднаннях або інших непідприємницьких організаціях

У разі встановлення факту неподання чи несвоєчасного подання декларацій суб'єктами декларування, відповідальний підрозділ (особа) органу, в якому працюють (працювали) суб'єкти декларування, повідомляє про це Національне агентство упродовж трьох робочих днів з дня виявлення такого факту. Повідомлення Національного агентства про факт неподання чи несвоєчасного подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування надсилається засобами поштового зв'язку (рекомендованим листом із повідомленням про вручення). Зазначене

повідомлення надсилається відповідним органом окремо за кожним фактом такого неподання або несвоєчасного подання.

Національне агентство з питань запобігання корупції має письмово повідомити суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію. Повідомлення суб'єктові декларування надсилається засобами поштового зв'язку (рекомендованим листом із повідомленням про вручення) за адресами, що зазначені у поданих таким суб'єктом деклараціях, повідомленнях відповідних органів, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (у разі їх надходження) відповідно до законодавства, або вручається суб'єктові декларування особисто під підпис [28].

До суб'єктів, яких уповноважено на здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій, здійснення логічного та арифметичного контролю належить Національне агентство запобігання корупції, що передбачено ст. 48 Закону України «Про запобігання куорупції», а також сукупність спеціально не уповноважених суб'єктів, які мають змогу контролювати зміст декларацій через відкритий доступ до їх змісту.

Повна перевірка декларації хоча й пов'язана з результатами контролю, а також проводиться значною мірою засобами логічного та арифметичного контролю, – вона все ж таки є самостійним адміністративноправовим засобом забезпечення дієвості антикорупційного фінансового контролю (може бути включеною до поняття контролю у його широкому, загально-адміністративному, змісті).

Повна перевірка полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірці на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення і може проводитися у період здійснення суб'єктом декларування діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох років після припинення такої діяльності. Так, у разі встановлення за результатами повної перевірки декларації відображення в декларації недостовірних

відомостей Національне агентство письмово повідомляє про це керівника відповідного державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права, в якому працює відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

Протягом 10 днів суб'єкт декларування має право надати письмові пояснення за фактом виявлення за результатами повної перевірки декларації ознак необґрунтованості активів, якщо це не було зроблено або не повною мірою доведено законність доходів, то Національне агентство інформує про це Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру [41].

Таким чином, Національне агентство з питань запобігання корупції – це специфічна превентивна установа, яка здійснює попередження випадків корупції шляхом забезпечення перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Громадський контроль за діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції забезпечується через Громадську раду при Національному агентстві, яка утворюється та формується Кабінетом Міністрів України з 15 осіб на підставі результатів конкурсу. Порядок організації та проведення конкурсу з формування Громадської ради при Національному агентстві визначається Кабінетом Міністрів України.

Громадська рада при Національному агентстві з питань запобігання корупції заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Національного агентства з питань запобігання корупції, затверджує щорічні звіти про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції, надає висновки за результатами експертизи проектів актів Національного агентства з питань запобігання корупції, делегує для участі в засіданнях свого представника з правом дорадчого голосу.

Національне агентство з питань запобігання корупції готує щорічні звіти про свою діяльність, які після затвердження громадською радою

оприлюднюються на його офіційному веб-сайті. Щодо спеціально не уповноважених суб'єктів, які мають змогу контролювати зміст декларацій через відкритий доступ до них, то це зазвичай інститути громадянського суспільства та окремі громадяни. Формально до інститутів громадянського суспільства віднесено: громадські об'єднання, професійні спілки та їх об'єднання, творчі спілки, організації роботодавців та їх об'єднання, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства [34].

Слід зупинитися на суб'єктах, що забезпечують технічне функціонування реєстру декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Національне агентство із запобігання корупції є держателем Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що є основним технічним ресурсом антикорупційного фінансового контролю. Програмне забезпечення Реєстру, база даних Реєстру є власністю держави в особі Національного агентства. Адміністратор Реєстру, визначений Національним агентством відповідно до вимог чинного законодавства, забезпечує супроводження програмного забезпечення Реєстру, збереження та захист даних Реєстру, відповідає за його функціонування, надання доступу до нього та обмін даними з іншими інформаційними системами [26].

Функціональні можливості Реєстру повинні забезпечувати: можливість пошуку за ключовими словами; моніторинг відвідувань та дій із даними Реєстру його користувачами; захист даних (у тому числі персональних даних) від несанкціонованого доступу, знищення, зміни та блокування доступу до них шляхом здійснення організаційних і технічних заходів, впровадження засобів та методів технічного захисту інформації; розмежування та контроль доступу до даних Реєстру згідно з повноваженнями користувачів; реєстрацію подій, що відбуваються в Реєстрі і стосуються його безпеки; наявність зручних для

користувачів інтерфейсів; електронну ідентифікацію користувачів, крім користувачів публічної частини Реєстру.

Захист інформації Реєстру забезпечується із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою за результатами державної експертизи відповідністю. Національне агентство забезпечує відкритий цілодобовий доступ до публічної частини Реєстру. Такий доступ передбачає можливість пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування інформації, отримання (завантаження) документів у різних найпоширеніших форматах даних, зокрема у форматах JSON, XML, PDF, HTML тощо.

Доступ до даних Реєстру надається також у вигляді набору даних, організованого у форматі, що дозволяє його автоматизоване оброблення електронними засобами (машинозчитування) з метою повторного використання (у формі відкритих даних). Такі дані надаються як у вигляді окремих електронних документів ¹⁴³ для завантаження, так і за допомогою інтерфейсу прикладного програмування – API (це набір визначень взаємодії різнотипного програмного забезпечення) [26].

До суб'єктів, які забезпечують технічне функціонування Реєстру, віднесено Міністерство цифрової трансформації України, на якого покладено ¹⁴⁴ виконання функцій центрального засвідчувального органу шляхом забезпечення створення умов для функціонування засвідчувальних центрів органів виконавчої влади або інших державних органів та центрів сертифікації ключів

Для входу до системи Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, використовуються особисті ключі та відповідні їм посилені сертифікати відкритого ключа. У цій частині суб'єктів, які забезпечують здійснення антикорупційного декларування класифіковано у залежності від їх функціонального призначення в означеній сфері на суб'єктів, яких уповноважено на: встановлення нормативно-правових засад здійснення антикорупційного декларування; контроль за своєчасністю подання

декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування; здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій, логічний та арифметичний контроль.

Отже, коло суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування являють собою багаторівневу систему, що має спільну мету – недопущення, відвернення та сприяння виявленню ознак корупції та порушень антикорупційних вимог, заборон, обмежень під час виконання функцій держави або місцевого самоврядування за допомогою перевірки майнового стану осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування.

2.3. Оцінка ефективності системи електронного декларування як антикорупційного інструменту

Система електронного декларування в Україні стала однією з наймасштабніших антикорупційних реформ, спрямованих на модернізацію державного управління та наближення до стандартів Європейського Союзу. Вона сформувала новий Інституційний механізм контролю за майновим станом публічних службовців і створила передумови для системних змін у сфері прозорості та доброчесності. Її ефективність оцінюється через здатність забезпечувати відкритість державної служби, виявити незаконні активи та формувати превентивний вплив на поведінку посадових осіб. У комплексі це дозволяє розглядати електронне декларування як центральний елемент архітектури запобігання корупції в Україні. Запровадження електронного декларування відіграє ключову роль у зміцненні довіри громадян до посадових осіб місцевого рівня. Цей механізм дозволяє населенню бути впевненим у тому, що уповноважені особи виконують свої обов'язки кваліфіковано, добросовісно та відповідно до вимог законодавства.

Запровадження відкритого доступу до Єдиного державного реєстру декларацій суттєво посилило суспільний контроль над діяльністю посадових

осіб. Публічність даних стала інструментом, який забезпечує прямий зв'язок між громадськістю та державою, сприяючи контролю над відомістю майнового стану службовців їх офіційним доходам. Відкритість реєстру створили умови, за яких журналісти, громадські організації та міжнародні партнери отримали доступ до інформації, що раніше була фактично закритою.

Електронне декларування підвищує прозорість роботи органів місцевого самоврядування, що сприяє формуванню відкритого та підзвітного управління. Воно також допомагає запобігати конфліктам інтересів та ефективно їх регулювати, забезпечуючи високий рівень доброчесності й відповідальності посадових осіб. Важливим аспектом є контроль за змінами у майнових активах, який дозволяє своєчасно виявляти можливі правопорушення та запобігати незаконному збагаченню.

Таким чином, електронне декларування не лише перешкоджає вчиненню корупційних дій, але й захищає доброчесних суб'єктів декларування від необґрунтованих звинувачень. Впровадження цього механізму є ефективним інструментом забезпечення відкритості, законності та відповідальності у діяльності посадових осіб, що сприяє зміцненню довіри суспільства до органів влади.

На сьогоднішній день реєстр електронного декларування поділяється на публічну та закриту частини. Публічна частина містить інформацію, що оприлюднюється відповідно до Положення про набори даних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 835. Після подання декларацій НАЗК здійснює їх перевірку, яка включає контроль за своєчасністю подання, правильністю та повнотою внесених даних, а також логічну, арифметичну та повну перевірку для встановлення достовірності інформації [11].

Контроль правильності та повноти заповнення декларацій здійснюється автоматично за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення - Системи логічного та арифметичного контролю. Вона виконує комплексний аналіз декларацій у повністю автоматичному режимі, без втручання людини,

що мінімізує можливість упередженості та суб'єктивних оцінок. Система порівнює подані дані з інформацією, отриманою із шістнадцяти державних реєстрів, і автоматично розподіляє декларації за рівнем ризику — від найменшого до найбільшого.

Документи з високим рівнем потенційних порушень підлягають повній перевірці, яку здійснюють уповноважені фахівці НАЗК. Розподіл справ між посадовими особами також відбувається автоматично завдяки алгоритму, що виключає вплив людського фактора. Таким чином, весь процес перевірки побудований на принципах прозорості, об'єктивності та ефективного використання технологій для мінімізації корупційних ризиків [67].

Офіційне впровадження програми відбулося Національним агентством з питань запобігання корупції у жовтні 2018 року. Її запуск став важливим етапом у вдосконаленні механізмів контролю за достовірністю електронних декларацій та значно прискорив процес їх перевірки. Уже в перші п'ять днів роботи система опрацювала рекордну кількість документів - 2,7 мільйона декларацій. Це дозволило швидко виявити потенційні порушення та забезпечити ефективний моніторинг фінансової доброчесності посадових осіб. Завдяки алгоритмам аналізу та співставлення даних, система автоматично визначила декларації з високими ризиками корупційних порушень і віднесла їх до так званої «червоної зони», що передбачає обов'язкову повну перевірку уповноваженими фахівцями НАЗК. Під час перевірки інформація зіставлялася з даними офіційних державних реєстрів, що забезпечує об'єктивність та повноту контролю.

Публікація декларацій слугувала поштовхом для сотень журналістських розслідувань, які виявляли ознаки невідповідності, прихованих активів або необґрунтованого зростання статків. Багато з цих матеріалів ставали підставою для ініціювання повних перевірок НАЗК, а подекуди - кримінальних проваджень [67]. Таким чином, система електронного декларування фактично сформувала в Україні інститут громадського аудиту, що є ключовим елементом демократії участі.

Разом із тим, відкрита модель декларування має і вразливі аспекти, пов'язані з безпековими ризиками. В умовах воєнної агресії оприлюднення чутливої інформації про майно та місце проживання декларантів може створювати загрози їхній безпеці. Це актуалізує дискусії про необхідність обмеження доступу до окремих категорій даних для військових, службовців прифронтових територій або осіб, залучених до спеціальних завдань. Часткове розв'язання цієї проблеми забезпечили механізми тимчасового обмеження публічності декларацій під час воєнного стану.

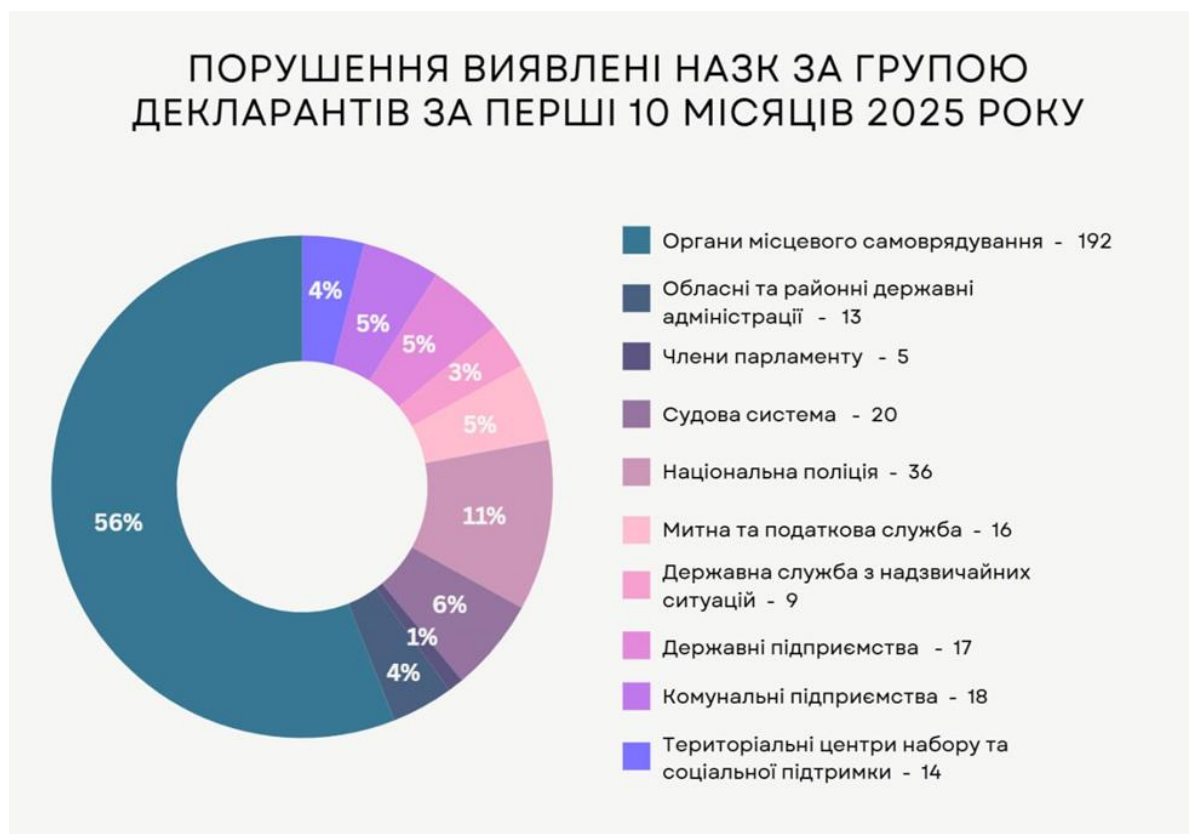
Центральним суб'єктом контролю за декларуванням є Національне агентство з питань запобігання корупції, яке здійснює автоматизовану та ручну перевірку декларацій. Одним із найбільш ефективних інструментів НАЗК логічний та арифметичний контроль (ЛАК), що дозволяє автоматично виявляти ризикові декларації. Система аналізує дані, зіставляючи їх з десятками державних реєстрів, що значно підвищує точність і швидкість первинної перевірки.

Завдяки ризик-орієнтованому підходу НАЗК зосереджує ресурси на тих деклараціях, де ймовірність порушень є найбільшою. За офіційними даними агентства, упродовж десяти місяців 2025 року було завершено 846 повних перевірок, і у 58% з них встановлено порушення. Зокрема ідентифіковано ознаки незаконного збагачення на суму понад 463 млн.грн., недостовірних відомостей - на понад 3,4 млрд грн, а також необґрунтованих активів на понад 110 млн грн. Матеріали перевірок стали підставою для відкриття майже двох сотень кримінальних проваджень (додаток А) [22].

Система декларування не є формальністю - вона фактично забезпечує дієвий механізм виявлення корупційних правопорушень на різних рівнях державної служби. Сформовані алгоритми перевірок і взаємодія НАЗК із правоохоронними органами дозволяють перетворити декларування на реальний інструмент юридичної відповідальності.

Аналізуючи виявлені НАЗК порушення за групою декларантів за перші 10 місяців 2025 року, виявлено, що найбільший їх відсоток припадає на

представників органів місцевого самоврядування 56%, це свідчить про системні проблеми у сфері дотримання антикорупційного законодавства на місцевому рівні, зокрема недостатній рівень правової обізнаності, слабкість внутрішнього контролю, а також про необхідність посилення інституційної спроможності ОМС щодо організації процесів декларування та запобігання конфлікту інтересів (рис. 3.1.).

*Рис. 3.1. Порушення, виявлені НАЗК за групою декларантів
за перші 10 місяців 2025 року [22]*

Одним із ключових результатів функціонування системи електронного декларування є формування потужного запобіжного ефекту.

Йдеться про вплив, який система здійснює не лише після виявлення порушень, а й на стадії їх потенційного вчинення. Усвідомлення публічними службовцями того, що інформація про їхнє майно перебуває у вільному доступі, а НАЗК та громадськість можуть оперативно ідентифікувати

невідповідності, суттєво знижує схильність до приховування активів або набуття майна сумнівного походження.

Наявність відкритого реєстру та інституцій, здатних ефективно реагувати на виявлені порушення, формує нову поведінкову норму — очікування підзвітності. Посадові особи змушені діяти з урахуванням високої ймовірності перевірки, що зменшує простір для маніпуляцій, приховування доходів чи використання корупційних схем. У поєднанні з ризик-орієнтованим підходом НАЗК стримувальний ефект стає системним і довгостроковим, впливаючи на культуру державної служби загалом.

Функціонування механізму відповідальності підсилює превентивний ефект системи. Чинне законодавство передбачає кілька рівнів санкцій залежно від характеру порушень. Адміністративна відповідальність за подання завідомо недостовірних даних або несвоєчасне подання декларації регулюється ст. 172-6 КУпАП. Більш суттєві порушення, такі як декларування значних обсягів недостовірної інформації або незаконне збагачення, підпадають під дію ст. 366-2 Кримінального кодексу України. Окремо слід відзначити інститут цивільної конфіскації, передбачений ст. 69 Закону «Про запобігання корупції», який дозволяє Вищому антикорупційному суду стягувати активи, законність набуття яких декларант не може довести.

Цей інструмент є одним із найбільш сучасних у європейській антикорупційній практиці, оскільки він дозволяє вилучати необґрунтовані активи незалежно від завершення кримінального провадження. Це не лише підвищує ефективність боротьби з корупційними проявами, а й унеможливорює легалізацію незаконно набутого майна, що посилює загальний запобіжний ефект [62].

Разом із тим, попри суттєві досягнення, система потребує подальшого удосконалення. Експерти та громадські організації наголошують на необхідності підвищення розмірів адміністративних штрафів, які наразі не завжди відповідають реальному соціально-економічному статусу порушників. Також часто обговорюється питання запровадження механізму обов'язкової

конфіскації незадекларованих активів, якщо декларант не надає підтвердження законності їх походження. Такий підхід дозволив би підвищити дієвість системи та посилити її стримувальний потенціал.

Висновки до розділу 2

На основі викладно у другому розділі матеріалу, автор приходить до наступних висновків:

По-перше, нормативно-правове регулювання декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні сформувалося як складна багаторівнева система, що охоплює конституційні положення, спеціальні закони, підзаконні нормативні акти та локальні акти органів місцевого самоврядування. Перехід до електронного декларування, розширення кола суб'єктів і деталізація змісту декларацій суттєво підвищили прозорість публічної служби та посилили превентивний потенціал антикорупційних механізмів.

По-друге, суб'єкти забезпечення антикорупційного декларування в Україні утворюють багаторівневу систему, до якої входять державні органи, посадові особи, громадські інститути та технічні структури. Основною метою цієї системи є запобігання корупції, контроль своєчасного подання та перевірка достовірності декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Центральною установою в цьому процесі є Національне агентство з питань запобігання корупції, яке забезпечує адміністрування Єдиного державного реєстру декларацій, здійснює контроль, аналітику та взаємодіє з уповноваженими підрозділами державних органів, а також громадським суспільством.

По-третє, система електронного декларування в Україні стала ефективним антикорупційним інструментом, який забезпечує прозорість, підзвітність та відкритість діяльності публічних службовців. Вона дозволяє своєчасно виявляти порушення, запобігати незаконному збагаченню та формувати превентивний ефект на поведінку посадових осіб. Автоматизовані

механізми перевірки декларацій, відкритий доступ до реєстру та взаємодія з громадськістю значно підвищують довіру громадян до органів влади. Водночас система потребує удосконалення щодо підвищення штрафів та розширення можливостей конфіскації незадекларованих активів для посилення стримувального ефекту.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Ключові недоліки вітчизняної системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування

Система електронного декларування в Україні, попри значні досягнення у забезпеченні прозорості публічної служби, містить низку системних слабких місць, які знижують її ефективність саме у сфері місцевого самоврядування. Для цілісної оцінки та формування рекомендацій доцільно класифікувати ці недоліки за кількома взаємопов'язаними вимірами: правовим, технічним, інституційним, процедурним, інформаційно-аналітичним та соціокультурним. Нижче детально розглянуто кожну з цих груп проблем.

По-перше, існують законодавчі невідповідності та прогалини, які створюють можливості для обходу декларування або для неоднозначного тлумачення норм. Частина нормативних положень побудована з використанням нечітких формулювань, що ускладнює однакове застосування норм на центральному та місцевому рівнях. Окремі положення законодавства не відповідають сучасним реаліям (наприклад, механізми захисту чутливої інформації в умовах воєнного стану потребують деталізації), що породжує розбіжності в практиці застосування та підвищує ризики зловживань.

По-друге, законодавство не завжди відпрацьовує механізми контролю щодо непрямих способів приховування активів (через довірених осіб, бізнес-структури чи складні договори), а також не в повній мірі регулює питання бенефіціарної власності. Відсутність обов'язкового розкриття повного кола пов'язаних осіб і кінцевих бенефіціарів ускладнює ідентифікацію реального джерела походження активів.

По-третє, юридична невизначеність щодо порядку обмеження доступу до декларацій для певних категорій осіб (військові, працівники спецслужб, особи, що перебувають у зоні ризику) створює розрив між завданням забезпечення прозорості та вимогами безпеки. Відсутність чітких процедур тимчасового обмеження доступу призводить до різної практики в органах місцевого самоврядування [62].

Технічна інфраструктура системи не завжди забезпечує необхідний рівень інтеграції, надійності та аналітичної швидкості. Наявні проблеми включають обмежений функціонал інтерфейсів для місцевих органів, періодичні збої при високій завантаженості, а також недостатній рівень автоматичної валідації даних, що призводить до потреби ручних перевірок і, як наслідок, зниження оперативності реакції.

Незважаючи на існування чітких вимог до організації роботи Єдиного державного реєстру декларацій, мають місце численні нарікання як стосовно його технічної потужності (можливості одночасного опрацювання певної кількості декларацій), так і щодо конкретного інформаційного наповнення. Узагальнюючи існуючі погляди практиків щодо проблем Реєстру, вважаємо за необхідне виокремити такі найбільш серйозні з них:

система дозволяє суб'єктові декларування подати кілька декларацій за один і той самий звітний період; некоректно працює публічний API: можливість завантажувати декларації у машиночитаному форматі є відсутньою [це суперечить Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Реєстру];

відсутньою є можливість надавати інформацію про членство суб'єкта декларування у громадському об'єднанні, благодійній організації тощо, внаслідок того, що є відсутньою відповідна форма; система вказує на помилки при заповненні полів форми, однак це не перешкоджає зберігати заповнену з помилками форму декларації як чернетку; у персональному електронному кабінеті суб'єкта декларування довгий час був відсутній розділ з отриманими

повідомленнями від системи та НАЗК [що суперечило Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Реєстру];

у формах декларації на початку заповнення є відсутніми правила заповнення, ознайомлення з якими є обов'язковим відповідно до форм, затверджених НАЗК. Наявність перелічених проблем може призвести до некоректного заповнення декларацій, що матиме негативні наслідки та може практично унеможливити використання електронного декларування для запобігання корупції [40].

Інтеграція з іншими державними реєстрами нерідко відбувається у неповному режимі через технічні бар'єри або обмежений доступ, що ускладнює автоматичні зв'язки та збільшує ризик уникнення виявлення невідповідностей. Крім того, існують питання якості даних у самих реєстрах: дублювання записів, розбіжності в ідентифікаційних атрибутах та несвоєчасне оновлення даних знижують точність перевірок.

Кібербезпека реєстру також залишається проблемною. В умовах загостреної гібридної загрози та кібератак важливо мати сучасні механізми захисту даних, шифрування, моніторингу доступу та аудиту - їхній недостатній рівень створює ризик витоку чутливої інформації або маніпуляцій з даними.

На рівні органів місцевого самоврядування часто відсутня чітка організація процесу підготовки та подання декларацій: відсутні відповідальні особи з достатніми повноваженнями і ресурсами для контролю якості заповнення, немає усталених процедур внутрішнього моніторингу і навчання для працівників. Це призводить до регулярних технічних помилок, несвоєчасних подань та неповноти інформації.

Крім того, місцеві органи іноді не мають механізмів для координації з НАЗК та правоохоронними органами у випадку виявлення складних схем приховування активів. Недостатня взаємодія ускладнює передачу матеріалів для подальшого розслідування і знижує ефективність реагування.

Хоча формально передбачені різні рівні відповідальності, на практиці застосування санкцій часто є невідповідним масштабам порушень.

Адміністративні штрафи та санкції за певні правопорушення є символічними та не завжди виявляються дієвим стримувальним фактором. Нерідко відсутність швидкого притягнення до відповідальності (через процесуальні затримки або політичний вплив) зводить нанівець запобіжний ефект декларування.

Також існує проблема «вибіркового» застосування контролю: обмежені ресурси інституцій спричиняють фокус на окремих гучних випадках замість системного розгляду малопомітних, але масових порушень. Це підриває довіру до системи та стимулює адаптацію некоректної поведінки.

НАЗК та інші органи, що здійснюють перевірки, часто стикаються з дефіцитом кваліфікованих аналітиків, експертів з фінансових розслідувань та ІТ-фахівців. Брак людських ресурсів і професійної підготовки зменшує можливість проведення глибокого аналізу складних фінансових схем, транснаціональних операцій та застосування сучасних методик фінансової криміналістики.

Також варто враховувати психологічні та культурні чинники: деякі посадовці можуть толерувати ризик подачі формально правильних, але фактично маніпулятивних декларацій. Низький рівень фінансової грамотності серед декларантів призводить до помилок, які у подальшому витлумачуються як навмисне приховання.

Також є проблема - недостатня прозорість «схем» приховування та використання проміжних каналів. Практика показує, що значна частина прихованих активів перейшла в складні юридичні конструкти: компанії з непрозорою структурою власності, довірчі угоди, ланцюжки з іноземними реєстрами та використання третіх осіб. Відсутність повного доступу до інформації про бенефіціарів та слабкий контроль над операціями з нерухомістю і корпоративними правами роблять традиційні інструменти декларування менш ефективними у виявленні таких схем.

На місцях система декларування часто стикається з політичним тиском, корупційною інфраструктурою, місцевими кланами, які можуть

використовувати адміністративний ресурс для блокування перевірок або впливати на результати розслідувань. У слабких громадах відсутність сильних незалежних ЗМІ та активного громадянського суспільства обмежує зовнішній контроль і знижує ймовірність виявлення порушень.

Також варто сказати і про проблему захисту персональних даних та етичні ризики. Баланс між прозорістю та захистом персональних даних залишається нерозв'язаним повною мірою. Неправильне оприлюднення чутливих даних може призводити до реальних ризиків для безпеки декларантів (шантаж, фізичні загрози) або до маніпуляцій на основі витоку інформації. Водночас надмірне закриття даних обмежує громадський контроль і послаблює антикорупційний потенціал системи.

Місцеві ради та адміністрації часто не мають достатніх фінансових ресурсів для впровадження і підтримки процедур контролю якості декларування - від оплати кваліфікованих працівників до закупівлі програмного забезпечення й організації навчання. Це створює нерівність між громадами: в одних деклараційна система працює ефективно, в інших - формально.

Оцінка недоліків вітчизняної системи декларування на місцевому рівні виявляє комплекс взаємопов'язаних проблем: правові прогалини та нечіткість норм, технічні слабкості в інтеграції та безпеці, брак організаційних процедур і людських ресурсів, недосконалість санкційної практики, а також вплив регіональних політичних реалій. Комплексність проблем вимагає системних, синхронізованих рішень, що поєднують законодавчі зміни, технічну модернізацію, посилення інституційної спроможності та підвищення прозорості взаємодії з громадськістю.

Отже, система електронного декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні, попри досягнення у забезпеченні прозорості, має низку суттєвих недоліків: правові прогалини та нечіткі норми, технічні слабкості та недостатню інтеграцію з іншими реєстрами, обмежені процедури контролю та слабку координацію на

місцевому рівні, брак кваліфікованих кадрів і ресурсів, а також соціокультурні фактори, що знижують ефективність декларування. Комплексний підхід, що поєднує законодавчі зміни, технічну модернізацію, підвищення інституційної спроможності та прозорість взаємодії з громадськістю, є необхідним для підвищення ефективності системи та зниження корупційних ризиків.

3.2. Напрямки вдосконалення системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування

Ефективне функціонування системи декларування доходів державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування є ключовим елементом антикорупційної інфраструктури держави. Вдосконалення цієї системи має відбуватися комплексно - поєднуючи законодавчі, технічні, організаційно-процедурні, освітні та соціальні інструменти впливу. Нижче наведено основні напрями, що здатні суттєво підвищити рівень прозорості, підзвітності та доброчесності публічної служби.

Першочерговим завданням є внесення змін до законодавства з метою усунення суперечливих положень, уточнення вимог до декларантів та розширення переліку об'єктів декларування. Необхідно:

чіткіше визначити поняття “члени сім'ї” та “близькі особи”, включивши до переліку реальних співмешканців, осіб, які фактично перебувають на утриманні, та бенефіціарних власників активів;

встановити обов'язковість декларування непрямих форм власності, у тому числі корпоративних прав, переданих у користування, довірчих структур та активів за кордоном;

гармонізувати законодавство щодо тимчасового обмеження доступу до декларацій у період підвищених ризиків (зокрема, під час воєнного стану), запровадивши чіткі, однакові для всіх процедурні правила.

Такі зміни дадуть змогу мінімізувати прогалини, які дозволяють окремим посадовцям уникати обов'язку декларування або маніпулювати інформацією.

Важливим напрямом розвитку є технологічне оновлення системи електронного декларування. До ключових кроків належать:

- створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи, що об'єднає реєстр декларацій з іншими державними реєстрами - нерухомості, транспортних засобів, юридичних осіб, митних даних, податкової інформації;
- розширення можливостей автоматичного аналізу даних, зокрема впровадження системи ризик-індикаторів, що автоматично сигналізує про потенційні невідповідності;
- удосконалення кібербезпеки, включно з впровадженням сучасних алгоритмів шифрування, захисту від DDoS-атак, автоматичного журналювання доступів та системи раннього виявлення загроз;
- покращення інтерфейсу користувача, зокрема розроблення спрощених форм, довідкових модулів та інтерактивних підказок, що зменшать кількість технічних помилок декларантів.

Така цифрова модернізація дозволить пришвидшити перевірки, мінімізувати людський фактор і підвищити точність аналітичної обробки інформації.

Сьогодні нагальним є посилення інституційної спроможності НАЗК та місцевих органів влади. Для ефективного контролю необхідне підвищення кадрової, аналітичної та організаційної спроможності уповноважених органів. Зокрема, потрібно:

- збільшити кількість аналітиків, аудиторів і спеціалістів з фінансових розслідувань у НАЗК та відповідальних підрозділах на місцях;
- запровадити спеціалізовані навчальні програми з фінансової грамотності, аналізу ризиків, ІТ-компетенцій та основ антикорупційного комплаєнсу;

- створити внутрішні структури моніторингу в органах місцевого самоврядування, які відповідатимуть за методичний супровід декларантів та первинну верифікацію декларацій;
- розробити стандартизовані протоколи реагування на виявлені порушення, щоб забезпечити оперативну і послідовну взаємодію між місцевими радами, НАЗК та правоохоронними органами. Такі заходи сприятимуть підвищенню якості контролю та зменшенню навантаження на центральні органи.

Система декларування стане значно результативнішою за умов оптимізації процедур контролю. Для цього варто запровадити дворівневу систему перевірок: автоматичний аналіз ризикових декларацій + поглиблена ручна перевірка лише вибіркових (найпідозріліших) кейсів, скоротити строки проведення повної перевірки через юридичне спрощення процедур запитів до третіх сторін.

Також варто розглянути можливість запровадження гнучкої системи санкцій, де каральні заходи співвідносяться з масштабом порушення: від штрафів за технічні помилки до кримінальної відповідальності за умисне приховування активів. А обов'язкове оприлюднення результатів перевірок сприятиме формуванню громадського контролю та зміцненню довіри до системи.

Антикорупційне декларування в системі публічної служби стало поширеною практикою у багатьох країнах світу, що зумовлено процесами глобалізації та активною міжнародною співпрацею у сфері боротьби з корупцією. Впровадження механізмів декларування є важливим елементом правового регулювання як на міжнародному рівні, так і в національних правових системах багатьох держав. Завдяки цьому у різних країнах сформувалися власні підходи до антикорупційного контролю, які відрізняються за рівнем деталізації, обсягом інформації, що підлягає декларуванню, а також заходами відповідальності за порушення встановлених правил [11].

Одним із ключових факторів ефективності антикорупційного декларування є наявність дієвих механізмів відповідальності, що мотивують посадових осіб дотримуватися встановлених норм. Відповідальність може бути адміністративною, дисциплінарною або кримінальною, що дозволяє адекватно реагувати на порушення залежно від їх тяжкості та загроз суспільній безпеці.

Досвід інших країн відіграє важливу роль у вдосконаленні національної системи антикорупційного декларування. По-перше, він дає змогу оцінити ефективність різних підходів і запозичити найкращі практики. По-друге, аналіз міжнародного досвіду допомагає уникнути можливих недоліків, з якими вже стикалися інші держави, що сприяє оптимізації законодавчого регулювання [10].

Питання відповідальності за порушення порядку подання та зазначення недостовірних відомостей в антикорупційній декларації у США та країнах СНД на дисертаційному рівні дослідила А. Титко. Аналізуючи види відповідальності в іноземних державах, пов'язані з порушеннями щодо подання антикорупційної декларації, науковець звертає увагу на відсутність у багатьох країнах диференціації правопорушень за суспільною небезпекою на кримінальні. У більшості держав такі дії відносять до злочинів, пов'язаних з корупцією [64].

Науковець А. Титко зазначає, що правова система романо-германської сім'ї, до якої належать Франція, ФРН, Австрія, Швейцарія, Нідерланди, Італія, Іспанія, Польща, Швеція, Норвегія та Фінляндія, містить широкий спектр корупційних злочинів, серед яких є юридичні склади, об'єктивна сторона яких безпосередньо пов'язана з порушенням вимог фінансового контролю [64].

Питання щодо юридичної відповідальності та потенційних видів покарань або стягнень за подання недостовірної інформації держави вирішують самостійно, ухвалюючи рішення про криміналізацію таких дій з урахуванням соціального контексту, зокрема поширеності корупційних правопорушень та ефективності антикорупційних інституцій.

Враховуючи іноземний досвід, наявність відповідальності за порушення порядку подання антикорупційних декларацій та особливості правової системи України, можна стверджувати, що диференціація на адміністративну та кримінальну відповідальність є необхідною. Іноземний досвід демонструє, що більшість держав відносять такі діяння до корупційних злочинів або адміністративних правопорушень. Лише цілісна та жорстка система притягнення до відповідальності за порушення порядку декларування здатна забезпечити основну мету – подолання корупції в Україні.

Таким чином, врахування іноземного досвіду підвищує ефективність антикорупційного декларування, забезпечує його відповідність сучасним викликам та сприяє формуванню надійної системи запобігання корупційним проявам у сфері публічної служби.

Вдосконалення системи декларування доходів державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування потребує комплексного підходу, який об'єднує законодавчі, технічні, освітні та громадські інструменти.

Ефективні й справедливі санкції створюють реальні стримувальні механізми та зменшують мотивацію до приховування доходів, забезпечуючи дотримання вимог законодавства.

Розвиток аналітичних інструментів і системи ризик-менеджменту передбачає створення автоматизованих механізмів виявлення підозрілих даних. Сюди входить впровадження алгоритмів машинного навчання для аналізу закономірностей та відхилень у фінансових потоках і майнових змінах, формування «профілів ризику» для посадових осіб з урахуванням рівня посади, доступу до ресурсів та характеру прийнятих рішень, розширення бази «непрямих індикаторів» (наприклад, невідповідність стилю життя задекларованим доходам, операції з пов'язаними особами, використання офшорних структур), а також впровадження системи перехресного аналізу даних із податкових, банківських, митних та корпоративних реєстрів. Це дозволить зменшити кількість «ручних перевірок» і підвищити точність виявлення порушень.

Підвищення фінансової та юридичної грамотності декларантів є важливим напрямом, який сприяє зменшенню помилок і свідомих маніпуляцій. До ефективних заходів належать регулярні тренінги для держслужбовців і посадових осіб місцевого самоврядування щодо правил заповнення декларацій, розробка інтерактивних посібників та відеоінструкцій із прикладами типових порушень і рекомендаціями щодо їх уникнення, створення консультативних центрів при місцевих радах для допомоги у заповненні декларацій, а також впровадження програм доброчесності, що підвищують правову культуру та акцентують етичні стандарти поведінки в публічній службі.

Значна частина порушень виникає не через свідоме ухилення, а через незнання правил, складність заповнення окремих розділів, відсутність навичок роботи з електронним реєстром. Підвищення рівня правової культури, проведення навчань, створення інструктивних матеріалів і консультаційних сервісів здатні суттєво зменшити кількість технічних і ненавмисних помилок та підвищити загальну довіру до системи.

Слід також наголосити на ключовій ролі громадянського суспільства у забезпеченні ефективності системи декларування. Досвід останніх років показує, що саме громадські організації, журналісти-розслідувачі та незалежні аналітичні центри є потужним фактором зовнішнього контролю, здатним виявляти невідповідності, аналізувати ризики та доповнювати роботу державних органів. Збереження відкритості декларацій, доступу до повних масивів даних та інструментів аналітики є обов'язковою умовою розвитку системи.

Розширення громадського контролю та участі місцевої спільноти сприяє підвищенню прозорості системи. До ключових кроків належать створення платформ для громадського моніторингу декларацій у систематизованому вигляді, підтримка незалежних ЗМІ та антикорупційних організацій, розробка механізмів анонімного повідомлення про можливі зловживання та підвищення прозорості бюджетних процесів на місцевому рівні. Активне залучення

громадськості допомагає зменшити політичний тиск та підвищує ефективність системи.

Забезпечення балансу між прозорістю та захистом персональних даних передбачає впровадження диференційованих режимів доступу до декларацій залежно від рівня ризиків для безпеки певних категорій службовців, застосування анонімізації чутливих персональних даних при збереженні можливості громадського контролю над загальним майновим станом, а також запровадження прозорих критеріїв для тимчасового обмеження доступу до окремих інформаційних частин декларацій.

Отже, вдосконалення системи декларування доходів державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування має ґрунтуватися на поєднанні кількох взаємодоповнювальних напрямів: удосконалення законодавчої бази, модернізація технічної інфраструктури, посилення інституційної спроможності, оптимізація процедур перевірки, впровадження сучасних аналітичних інструментів, розвиток освітніх програм та активізація громадського контролю. Реалізація цих кроків створить передумови для формування цілісної, стійкої та ефективної системи декларування, що відповідатиме європейським стандартам прозорості та доброчесності.

Висновки до розділу 3

На основі викладно у третьому розділі матеріалу, автор приходить до наступних висновків:

По-перше, система електронного декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні має низку проблем: законодавчі прогалини, технічні обмеження, недостатню організацію контролю та брак ресурсів, що знижує її ефективність. Для підвищення прозорості та зниження корупційних ризиків необхідний комплексний підхід, який поєднує модернізацію законодавства, технічну інтеграцію, посилення інституційної спроможності та активізацію громадського контролю.

По-друге, система декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні потребує комплексного вдосконалення. Основними напрямками є уточнення законодавчих норм, модернізація технічної платформи, підвищення інституційної спроможності органів контролю, оптимізація процедур перевірки, розвиток аналітичних інструментів, підвищення фінансової та юридичної грамотності декларантів і активізація громадського контролю. Втілення цих заходів сприятиме підвищенню прозорості, доброчесності та ефективності антикорупційного контролю на місцевому рівні.

ВИСНОВКИ

Отриманні результати у процесі дослідження дають змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Узагальнення категоріального апарату антикорупційної сфери засвідчує, що ефективність запобігання корупції безпосередньо залежить від чіткого визначення понять «корупція», «антикорупційна політика» та «декларування доходів». Система електронного декларування в Україні стала ключовим механізмом фінансового контролю за публічними службовцями, забезпечуючи прозорість, підзвітність і зменшення корупційних ризиків. Її функціонування інтегрує контрольні, превентивні, аналітичні, етичні та інформаційні інструменти, що створює підґрунтя для формування доброчесного державного управління на загальнодержавному й місцевому рівнях.

Встановлено, що під системою декларування доходів державних службовців та посадових осіб в органах місцевого самоврядування слід розуміти врегульований нормами антикорупційного законодавства комплекс організаційних, інформаційно-цифрових та контрольних механізмів, спрямований на обов'язкове подання, перевірку, аналіз і публічне оприлюднення відомостей про майно, доходи, витрати й фінансові зобов'язання публічних службовців з метою забезпечення прозорості, запобігання корупції, виявлення конфлікту інтересів та підвищення підзвітності державної влади й органів місцевого самоврядування.

2. Декларування доходів і майна публічних службовців є невід'ємною складовою сучасної антикорупційної політики більшості демократичних держав, становлення якої відбувалося поступово - від паперових форм розкриття майнового стану до складних електронних систем, інтегрованих із державними реєстрами та механізмами фінансового контролю. При цьому саме електронізація процесу декларування значно підвищила достовірність даних, спростила перевірки та розширила можливості громадського контролю.

Національні системи декларування істотно різняться за обсягом інформації, рівнем її публічності, формами подання та моделями перевірки. Країни з усталеними демократичними традиціями та високим рівнем довіри до публічної служби, як правило, зосереджуються на декларуванні конфліктів інтересів і побічних доходів, поєднуючи це з ефективними етичними кодексами та розвиненим громадським наглядом. Натомість держави, що перебувають у процесі інституційної трансформації, застосовують більш жорсткі та деталізовані моделі фінансового контролю, включно з повним декларуванням майна, доходів і витрат, широкою публічністю та посиленими санкціями.

Важливим аспектом функціонування систем декларування є забезпечення балансу між відкритістю інформації та захистом права на приватність суб'єктів декларування. Практика більшості держав демонструє прагнення поєднати ці інтереси шляхом диференціації доступу до окремих відомостей, запровадження технічних обмежень або встановлення спеціальних процедур отримання інформації. Водночас публічність декларацій розглядається як необхідна умова ефективного громадського контролю та підвищення підзвітності публічної влади.

3. Виявлено, що нормативно-правове регулювання антикорупційного декларування в Україні має системний характер і ґрунтується на поєднанні норм конституційного, адміністративного та антикорупційного законодавства. Ключову роль у цій системі відіграє Закон України «Про запобігання корупції», який закріплює обов'язок подання електронних декларацій, визначає коло суб'єктів декларування, зміст декларації та повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції. Норми цього закону деталізуються у підзаконних актах НАЗК та Кабінету Міністрів України, що забезпечує процедурну визначеність і можливість практичного застосування механізмів фінансового контролю.

Важливим елементом системи є законодавство, яке регулює правовий статус державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування,

оскільки саме в ньому обов'язок декларування закріплюється як складова їхнього службового статусу. Окрему роль відіграють норми адміністративного та кримінального законодавства, що визначають юридичну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю, забезпечуючи примусовий аспект дотримання антикорупційних стандартів.

На місцевому рівні правове регулювання доповнюється актами органів місцевого самоврядування, зокрема антикорупційними програмами, положеннями та внутрішніми розпорядчими документами. Вони конкретизують загальнодержавні вимоги з урахуванням організаційних особливостей конкретного органу, визначають відповідальних осіб, процедури контролю та заходи реагування на порушення. Практика ухвалення таких актів, зокрема на прикладі Миколаївської обласної ради, свідчить про поступове формування інституційної спроможності місцевих органів влади у сфері запобігання корупції.

4. Антикорупційне декларування в Україні забезпечується через складну багаторівневу систему суб'єктів, до якої входять спеціалізовані та неспеціалізовані державні органи, посадові особи, громадські інститути, а також технічні структури, відповідальні за функціонування Єдиного державного реєстру декларацій. Спеціалізовані суб'єкти визначають нормативно-правові засади, встановлюють порядок подання декларацій та контролюють їх повноту й достовірність, а неспеціалізовані – надають підтримку через громадський контроль та експертизу.

Основним державним органом, що координує діяльність у сфері антикорупційного декларування, є Національне агентство з питань запобігання корупції, яке здійснює контроль за своєчасністю подання декларацій, їх повнотою, логічною та арифметичною правильністю, проводить повні перевірки достовірності інформації та забезпечує технічне функціонування реєстру. Важливою складовою системи є уповноважені підрозділи у державних органах, які контролюють подання декларацій, а також організація громадського контролю через Громадську раду при

Національному агентстві. Технічне забезпечення Реєстру та електронної форми подання декларацій здійснюється за участі Міністерства цифрової трансформації України, що гарантує цілісність, безпеку та відкритий доступ до даних. Система антикорупційного декларування є інтегрованою, цілісною та функціонально взаємопов'язаною, метою якої є недопущення корупційних проявів, підвищення прозорості діяльності посадовців та формування довіри до органів влади.

5. Доведено, що система електронного декларування в Україні посідає ключове місце в сучасному механізмі запобігання та протидії корупції. Її запровадження стало не лише технічним нововведенням, а й суттєвим кроком у напрямі формування нової моделі взаємовідносин між державою та суспільством, заснованої на принципах відкритості, підзвітності та доброчесності публічної служби.

Аналіз функціонування Єдиного державного реєстру декларацій та діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції свідчить, що електронне декларування є дієвим інструментом фінансового контролю. Поєднання автоматизованих алгоритмів логічного й арифметичного контролю з ризик-орієнтованим підходом до відбору декларацій для повної перевірки дозволяє ефективно виявляти порушення антикорупційного законодавства, зокрема факти подання недостовірних відомостей, необґрунтованого збагачення та наявності активів, законність походження яких не підтверджена.

Важливою особливістю системи електронного декларування є її превентивний характер. Усвідомлення посадовими особами неминучості контролю, відкритості інформації та реальної відповідальності за порушення формує стримувальний ефект і впливає на поведінкові установки публічних службовців. У цьому контексті декларування виступає не лише механізмом фіксації майнового стану, а й інструментом формування культури доброчесності та підзвітності в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Отримані статистичні дані НАЗК за 2025 рік засвідчують, що найбільша кількість виявлених порушень припадає на представників органів місцевого самоврядування. Це вказує на наявність системних проблем на місцевому рівні, зокрема недостатню організацію внутрішнього контролю, прогалини у правовій обізнаності посадових осіб та потребу в посиленні інституційної спроможності органів місцевого самоврядування у сфері запобігання корупції. Водночас саме ці результати підтверджують, що система електронного декларування реально працює та дозволяє виявляти проблемні ділянки публічного управління.

6. Ефективне функціонування системи декларування доходів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування є критично важливим елементом антикорупційної інфраструктури держави. Сучасна українська система, попри значні досягнення, має комплекс проблем: законодавчі прогалини, нечіткість норм, технічні обмеження системи електронного декларування, низьку якість інтеграції з іншими реєстрами, слабку організацію процесів на місцевому рівні, недостатній рівень кваліфікації персоналу та обмежену ефективність застосування санкцій. Крім того, існують соціокультурні чинники - низький рівень фінансової грамотності декларантів, політичний тиск, корупційні схеми на місцях та недостатня участь громадськості, що знижують ефективність системи.

Подальше удосконалення системи декларування має здійснюватися за кількома ключовими напрямками:

- Інституційне зміцнення НАЗК шляхом розширення кадрового потенціалу, модернізації технічної інфраструктури, автоматизації перевірок та посилення міжвідомчого обміну даними.
- Удосконалення законодавства, спрямоване на усунення правових прогалин, формування чітких критеріїв оцінки порушень, встановлення реальних та пропорційних санкцій, зокрема обов'язкової конфіскації необґрунтованих активів.

- Підвищення рівня правової культури декларантів, організація освітніх програм, консультацій та методичних рекомендацій, що сприятимуть правильному заповненню декларацій та зменшенню кількості помилок.

- Посилення ролі громадськості та забезпечення відкритості даних, що дозволить підвищити рівень суспільного контролю та сприятиме виявленню невідповідностей.

- Розвиток аналітичних інструментів, у тому числі застосування алгоритмів ризик-орієнтованого аналізу та штучного інтелекту для виявлення потенційних порушень у великих масивах даних.

Реалізація зазначених заходів дозволить підвищити ефективність антикорупційної політики України, забезпечити відповідність європейським стандартам та суттєво посилити превентивну спроможність держави у боротьбі з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикору́пційна програма на 2023–2026 роки: рішення сесії Миколаївської обласної ради від 14 вересня 2023 року № 23. – URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/1731940852673b51f470ad4.pdf>
2. Бевз С. І. Функції держави в процесі державного регулювання господарської діяльності та її дерегуляції / С. І. Бевз // Господарське право та процес. - 2016. - № 9. - С. 83–86.
3. Вінникова Н. А. Цифрові технології у боротьбі з глобальною корупцією / Н. А. Вінникова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології». - 2022. - Вип. 41. - С. 30–9.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Дем'янчук Ю.В. Сучасні адміністративно-правові засоби запобігання та протидії корупції у системі державної служби України // Право та інновації. - 2016. - № 4 (16). - С. 92-97.
6. Деякі питання Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2019 р. № 952. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2019-%D0%BF#Text>.
7. Деякі питання працівників патронатних служб в державних органах: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2016 р. № 298. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/298-2016-%D0%BF> (втрата чинності від 11.05.2016 р.).
8. Загальна характеристика електронного декларування. – URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/prezentatsiia-Karasiuk-M.pdf>
9. Звіт про підсумки роботи Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики у період вересня 2024 року – лютий 2025 року. - URL: <https://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/33346.pdf>

10. Кобилецький М. М., Джох Р. В. Електронне декларування як засіб боротьби з корупцією / М. М. Кобилецький, Р. В. Джох // Академічні візії. – 2024. - № 38. - DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.15035207>
11. Ковбас І.В., Дякур М.Д. Е-декларування як інструмент протидії корупції / І.В. Ковбас, М. Д. Дякур // Право і суспільство. - №5. - 2024. - С.556-561.
12. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. - URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20171215>.
13. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
14. Коломоєць Т.О. Антикорупційне декларування як інструмент запобігання корупції в публічній сфері: видове розмаїття, закріплене в законодавстві країн світу / Т. О. Коломоєць // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. - 2021. - №3. - С.49-56.
15. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
16. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2024. - 146 с.
17. Левчук А.О., Пастух І. Д. Поняття, сутність корупції та корупційних правопорушень / А. О. Левчук, І.Д. Пастух // Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду. - Харків, 2019. - С. 86-91.
18. Миргород-Карпова В. В., Безвін О. С. Правові основи електронного декларування доходів та видатків державних службовців в Україні та розвинутих країнах світу / В.В. Миргород-Карпова, О.С. Безвін // Правові горизонти. - Вип. 25(38). - 2020. - С.7-13.

19. Муляр Г.В., Подгорець С.В. Взаємодія органів по боротьбі з корупцією під час перевірки відомостей в електронних деклараціях // DICTUM FACTUM. - 2024. - №2 (16). - С.276-282.

20. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. Хавронюк М.І. Київ: Ваіте, 2018. - 472 с.

21. Петрина В.Н. Проблемні аспекти державної антикорупційної політики України у сфері господарювання в національному і міжнародному вимірах / В.Н. Петрина // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі Частина 2. – 2019. – URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a337104a-f0fc-479f-98bd-1ef77328cb3b/content>

22. Повні перевірки декларацій. - URL: <https://nazk.gov.ua/uk/povni-perevirky-deklaratsiy-u-zhovtni-nazk-vyyavylo-porushennya-na-mayzhe-430-mln-grn/>

23. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755- VI. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

24. Про затвердження Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання корупції: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 18.01.2021 № 11/21. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1296-23#Text>

25. Положення про Державну судову адміністрацію України: Рішення Ради суддів України від 22.10.2010 р. № 12. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr012414-10>.

26. Порядок формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агенства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-16#Tex>.

27. Примуш М.В. Функції та форми діяльності органів місцевого самоврядування в Україні / М. В, Примуш // Правничий часопис Донецького університету. 2018. № 1-2. С. 133-144.

28. Про затвердження Порядку проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції 29.01.2021 № 26/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0158-21#Text>

29. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

30. Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.11.2023 № 252/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1965-23#Text>.

31. Про застосування статті 13 Закону України «Про державну службу»: постанова Кабінету Міністрів України № 641 від 11 серпня 1995 року. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-95-%D0%BF#Text>

32. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389–VIII. // Верховна Рада України. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

33. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 // Верховна Рада України. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

34. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова КМУ від 151 05.11.2008 р. № 976. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text..>

35. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.

36. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання: Постанова Верховної Ради України від 04.12.2014 р. № 22-VII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22-VIII>.

37. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: закон України № 3383-XI від 20 вересня 2023 року. -URL:

38. Про державну службу Закони України: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

39. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>.

40. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.

41. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

42. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 13.07.2017 р. № 317. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0317884-17>.

43. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#n10>.

44. Про затвердження Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання

корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.09.2016 р. № 19. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1479-16#n14>.

45. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

46. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

47. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011 р. № 1001/2011. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.

48. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14.10.2014 р. № 808/2014. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014>.

49. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 р. № 436/2019 р. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019>.

50. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.

51. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.

52. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.

53. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. № 93-IV. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.

54. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. № 2790-XII. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.

55. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>.

56. Про функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 р. № 3. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-16>.

57. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.

58. Рева Ю. О. Деякі питання реалізації системи електронного декларування в Україні / Ю. О. Рева // Вісник Чернівецького факультету 154 Національного університету «Одеська юридична академія». - 2019. - № 4. - С. 68- 79.

59. Рисін М. В., Сух Я. І. Ефективність антикорупційних інструментів системи публічних закупівель в Україні / М. В. Рисін, Я. І. Сух // Інвестиції: практика та досвід. - 2024. - № 5. - С. 188-196. - URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/3196/3232/7715&ved=2ahUKEwjIz4yM3KaOAхX-BxAIHVDCJkgQFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw3cPXw_Ptl_NyFQb9RkXwk0

60. Рябченко О.П. Генезис антикорупційної стратегії держави у новелах адміністративного законодавства і практики його застосування / О. П. Рябченко // Правова просвіта. - 2016. - № 1. - С. 4-22.

61. Ростовська К. В. Суб'єкти державної антикорупційної політики: поняття та підходи до класифікації / К. В. Ростовська // Право і суспільство. – 2018. - № 6. – URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/915f375a-2571-44fb-8116-84781003252c/full>

62. Табачук А., Барабаш В. Електронне врядування і боротьба з корупцією: економічні переваги / А. Табачук, В. Барабаш // Економіка та суспільство. – 2024. -№ 62. – URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-161>
63. Типове Положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2013 р. № 706. - URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246722378>.
64. Титко А. В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : дис...канд. юрид. наук.: 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. - Київ, 2016. - 269 с.
65. Удовика Л.Г. Поняття корупції: наукові підходи та легальне тлумачення / Л.Г. Удовика // Юридичний науковий електронний журнал. – 2025.- № 1. - DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/13>
66. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
67. Що треба знати про автоматизовану систему перевірки декларацій? - URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/shho-treba-znaty-pro-avtomatyzovanu-systemu-perevirky-deklaratsij/>
68. Щодо запобігання і протидії корупції: Лист Міністерства юстиції України від 22.02.2013 р. № 1332-0-26-13/11. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v13_1323-13.
69. Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю: Роз'яснення НАЗК від 13.02.2020 р. № 1. - URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/Rozyasnennya-2020-finish-12.02.2020.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Аналітика реєстру НАЗК в розрізі областей за адміністративні
правопорушення за період з 04.02.2023 по 12.11.2025рр
(кількість записів в реєстрі)

	Область	За статтею ч. 1 ст. 172-6 КУпАП Порушення вимог фінансового контролю (Несвоєчасне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування)	За статтею ч. 2 ст. 366-2 ККУ Декларування недостовірної інформації (мисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 2000 прожиткових мінімумів для працевдатних осіб)	За статтею 366-3 ККУ Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
1	Дніпропетровська	464	1	5
2	Вінницька	457	1	1
3	Львівська	453	2	2
4	Одеська	445	3	1
5	Харківська	369	4	4
6	Київська	343		3
7	Черкаська	282	2	
8	Полтавська	231		1
9	Житомирська	218		
10	Кіровоградська	214	1	8
11	Чернівецька	213		
12	Хмельницька	169		9
13	Сумська	159	1	6
14	Чернігівська	144		2
15	Закарпатська	142		1
16	Рівненська	138	2	1
17	Волинська	131		1
18	Івано-Франківська	130		7